

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Навчально-науковий інститут «Українська інженерно-педагогічна академія»
Кафедра педагогіки, методики та менеджменту освіти

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

бакалавра

на тему

«Розвиток творчого потенціалу дітей у позаурочній діяльності засобами
мультиплікації»

(тема кваліфікаційної роботи)

Виконав: студент 3 курсу, групи ЗМП-ОПН 22
спеціальності: 011 Освітні, педагогічні науки
(код і найменування спеціальності)

_____ / Кристина ТАЛВЕРДІЄВА
(підпис) (ім'я та прізвище)

Керівник _____ / Наталія БОЖКО
(підпис) (ім'я та прізвище)

Рецензент _____ / Павло ВАСЮЧЕНКО
(підпис) (ім'я та прізвище)

«До захисту допущено»

В.о.завідувач кафедри _____ / Наталія БРЮХАНОВА
(підпис) (ім'я та прізвище)

Нормоконтроль _____ / Наталія БОЖКО
(підпис) (ім'я та прізвище)

Секретар ЕК _____ / Ольга ЛИТВИН
(підпис) (ім'я та прізвище)

Харків – 2025 рік

презентація доповіді за результатами дослідження з використанням комп'ютерної презентаційної програми Power point

6. Дата видачі завдання «28» квітня 2025 р.

Керівник

_____ Наталія БОЖКО
(підпис) (ім'я, прізвище)

Завдання прийняв до виконання

_____ Кристина ТАЛВЕРДІЄВА
(підпис) (ім'я, прізвище)

**КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН-ГРАФІК
виконання кваліфікаційної роботи**

№ з/п	Назва етапів роботи та питань, які мають бути розроблені відповідно до завдання	Термін виконання	Позначки керівника про виконання завдань
1	Проаналізувати стан наукової розробки проблеми використання медіа- та мультиплікаційних технологій у позаурочній діяльності молодших школярів.	12.05.2025	виконано
2	Визначити психолого-педагогічні умови ефективного впровадження мультиплікації у виховну роботу з молодшими школярами.	29.05.2025	виконано
3	Розробити та апробувати програму з використанням мультиплікаційних технологій для позаурочних занять. Розробити педагогічні рекомендації для вчителів і батьків щодо впровадження мультиплікації у позаурочну діяльність	05.06.2025	виконано

Студент

_____ (підпис)

Кристина ТАЛВЕРДІЄВА
(ім'я, прізвище)

Нормоконтроль

_____ (підпис)

Наталія БОЖКО
(ім'я, прізвище)

РЕФЕРАТ

Робота містить: 66 с., 1 рис., 4табл., 71 джерел.

Об'єкт дослідження: позаурочна діяльність молодших школярів.

Предмет дослідження: педагогічні умови використання мультиплікаційних технологій як засобу розвитку творчого потенціалу дітей молодшого шкільного віку в позаурочній діяльності.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність використання мультиплікаційних технологій у позаурочній діяльності з метою розвитку творчого потенціалу дітей молодшого шкільного віку.

У дипломній роботі розглядається проблема розвитку творчого потенціалу дітей молодшого шкільного віку в умовах позаурочної діяльності за допомогою мультиплікаційних технологій. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю пошуку ефективних, сучасних педагогічних засобів, які сприяють формуванню креативного мислення, уяви, емоційного самовираження та ініціативності в дітей.

У першому розділі проаналізовано науково-методичні підходи до використання медіа та мультиплікаційних технологій у навчально-виховному процесі, зокрема у позаурочній роботі. Розкрито психолого-педагогічні умови розвитку творчих здібностей учнів, визначено роль мультиплікації в активізації творчої діяльності.

У другому розділі подано опис розробленої та апробованої авторської програми з використанням елементів мультиплікації у позаурочній діяльності. Наведено результати педагогічного експерименту, які підтверджують позитивний вплив запропонованої програми на розвиток творчого потенціалу дітей. Окреслено практичні рекомендації для вчителів та батьків.

Ключові слова: творчий потенціал, молодші школярі, позаурочна діяльність, мультиплікація, креативність, медіаосвіта, анімація, педагогічні умови, розвиток творчості, інтегроване навчання.

ABSTRACT

Work contains: 66 pg., 1 fig., 4 tabl., 71 sources.

Research object: extracurricular activities of primary school pupils. Research subject: pedagogical conditions for using animation technologies as a means of developing the creative potential of primary school children in extracurricular activities.

Research aim: to theoretically substantiate and experimentally verify the effectiveness of using animation technologies in extracurricular activities for developing the creative potential of primary school children.

The thesis examines the problem of developing the creative potential of primary school children in extracurricular settings through animation technologies. The relevance of the study is driven by the need to identify effective, modern pedagogical tools that foster creative thinking, imagination, emotional self-expression, and initiative in children.

The first chapter analyses scientific and methodological approaches to using media and animation technologies in the educational process, particularly in extracurricular work. It explores the psychological and pedagogical conditions for developing pupils' creative abilities and defines the role of animation in stimulating creative activity.

The second chapter presents the description of a developed and tested authorial programme incorporating animation elements in extracurricular activities. The results of the pedagogical experiment confirm the positive impact of the proposed programme on children's creative development. Practical recommendations for teachers and parents are outlined.

Keywords: creative potential, primary school pupils, extracurricular activities, animation, creativity, media education, pedagogical conditions, creative development, integrated learning.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИПЛІКАЦІЇ У ПОЗАУРОЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ З МЕТОЮ РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ДІТЕЙ	11
1.1. Аналіз стану використання медіа- та мультиплікаційних технологій у позаурочній діяльності молодших школярів	11
1.2. Специфіка позаурочної діяльності в контексті вимог при роботі з мультиплікаційною анімацією	16
1.3. Психолого-педагогічні умови ефективного впровадження мультиплікаційних технологій у позаурочну роботу	22
Висновки до розділу 1	31
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ МУЛЬТИПЛІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	33
2.1. Розробка та експериментальна апробація програми з використанням мультиплікації у позаурочній діяльності	33
2.2. Аналіз результатів впровадження програми: динаміка розвитку творчих здібностей дітей	42
2.3. Педагогічні рекомендації для вчителів і батьків щодо ефективного використання мультиплікаційних технологій у позаурочній роботі	49
Висновки до розділу 2.....	55
ВИСНОВКИ.....	56
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	58

ВСТУП

У сучасному суспільстві, яке стрімко змінюється під впливом інформаційних технологій, усе більшої уваги набуває проблема розвитку творчого потенціалу особистості з раннього віку. Творчість — це не лише художній чи естетичний прояв, а здатність до нестандартного мислення, ініціативності, креативного вирішення проблем. Особливо актуальним є розвиток цих якостей у молодшому шкільному віці, коли інтенсивно формуються основи особистості, розвивається уява, мислення, емоційна сфера. Тому питання створення ефективних умов для стимулювання творчості молодших школярів набуває особливої значущості.

Згідно з Державною освітньою політикою, пріоритетом є розвиток життєвих компетентностей дитини, серед яких ключовими є вміння творчо мислити, самовиражатися, ініціативно діяти. Проте традиційна система навчання не завжди дозволяє повною мірою реалізувати цей потенціал у межах уроку, оскільки вона зорієнтована переважно на репродуктивний тип діяльності, засвоєння готових знань та вмінь. У цьому контексті особливої ролі набуває позаурочна діяльність, яка має значно більшу гнучкість у виборі змісту, методів та форм роботи, створює сприятливі умови для розкриття індивідуальності дитини та її творчих здібностей.

Формування творчої особистості — одне з головних завдань, проголошених у концепції модернізації російської освіти. Її реалізація диктує необхідність розвитку здібностей та можливостей дитини.

Одним із перспективних і сучасних засобів розвитку дитячої творчості є мультиплікація — процес створення анімаційних роликів або коротких фільмів, у якому дитина виступає не лише як спостерігач, а як активний творець. Мультиплікація поєднує в собі елементи образотворчого мистецтва, театральної гри, технологій, мовлення та музики, що забезпечує комплексний вплив на розвиток креативності. Участь дітей у створенні власного мультфільму — це своєрідна форма інтегрованої діяльності, яка активізує

фантазію, розвиває навички самовираження, сприяє формуванню навичок командної роботи та критичного мислення.

Попри очевидні переваги, використання мультиплікаційних технологій у педагогічній практиці залишається недостатньо поширеним і науково обґрунтованим. Більшість позашкільних програм орієнтовані на традиційні форми гурткової роботи, у той час як сучасне дитинство вимагає нових форм залучення, інноваційних підходів, пов'язаних із цифровими технологіями та візуальною культурою, до яких діти вже звикли у повсякденному житті. Таким чином, виникає потреба у цілеспрямованому педагогічному дослідженні, що об'єднає можливості мультиплікації з методикою розвитку творчого потенціалу у позаурочній діяльності.

Позитивний вплив мультиплікації на молодших школярів можливий за умови професійного добору мультфільмів, які можуть стати гарним наочним посібником для розвитку творчого потенціалу в позаурочній діяльності, у заняттях аплікацією, малюванням, при проведенні творчих робіт. Однак для проведення таких занять необхідні мультимедійні освітні ресурси, які допомагають дитині успішно реалізовувати свої творчі ідеї в умовах сучасної школи. Мультимедіа є корисною освітньою технологією завдяки притаманним їй якостям інтерактивності, гнучкості та інтеграції різних видів наочної навчальної інформації, а також завдяки можливості враховувати індивідуальні особливості учнів та сприяти підвищенню їхньої мотивації. Незважаючи на загальну доступність мультиплікаційних технологій, практика показує, що останнім часом намічається тенденція до зниження рівня культури суспільства в цілому. Сучасні засоби масової інформації: телебачення, інтернет, – обрушують на дітей, в основному, примітивні, аморальні та, часом, агресивні жанри мультиплікаційних фільмів. Це призводить до зниження рівня культури дітей та народу в цілому, формує у дитини негативні емоції, в учнів пропадає ініціатива до прояву творчої діяльності.

Найбільшу увагу проблемі розвитку творчих здібностей молодших школярів через мультиплікаційні жанри приділяли вчені: Голованов В.П.,

Красний Ю.Є., Курдюкова Л.І., Баженова Л.М., які вивчали виховне значення медіа технологій та їхню роль в освітньому процесі.

Крім того, актуальність теми підсилюється вимогами до сучасного вчителя, який має бути не лише носієм знань, а й наставником, здатним створювати освітнє середовище, що стимулює творчість, пізнання, саморозвиток. В умовах Нової української школи, яка орієнтована на особистісно-орієнтоване навчання, мультиплікаційна діяльність може стати ефективним інструментом формування нової культури навчання й виховання, що поєднує інтелектуальну, емоційну та естетичну сфери розвитку дитини.

Отже, актуальність дослідження зумовлена потребою оновлення методичних підходів до розвитку творчого потенціалу молодших школярів, пошуком інноваційних засобів у позаурочній діяльності та необхідністю науково-методичного обґрунтування використання мультиплікаційних технологій у цьому процесі. Розробка, впровадження та аналіз результативності відповідної педагогічної програми мають значний практичний інтерес і можуть зробити вагомий внесок у теорію та практику початкової освіти.

Актуальність даного дослідження зумовлена тим, що мультиплікація в освітньому процесі – це новий універсальний багатогранний спосіб розвитку дитини в сучасному візуальному та інформаційно насиченому світі.

Об'єкт дослідження: позаурочна діяльність молодших школярів.

Предмет дослідження: педагогічні умови використання мультиплікаційних технологій як засобу розвитку творчого потенціалу дітей молодшого шкільного віку в позаурочній діяльності.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність використання мультиплікаційних технологій у позаурочній діяльності з метою розвитку творчого потенціалу дітей молодшого шкільного віку.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати стан наукової розробки проблеми використання медіа- та мультиплікаційних технологій у позаурочній діяльності молодших школярів.

2. Визначити психолого-педагогічні умови ефективного впровадження мультиплікації у виховну роботу з молодшими школярами.

3. Розробити та апробувати програму з використанням мультиплікаційних технологій для позаурочних занять.

4. Розробити педагогічні рекомендації для вчителів і батьків щодо впровадження мультиплікації у позаурочну діяльність.

Гіпотеза нашого дослідження полягає в тому, якщо у позаурочній діяльності молодших школярів цілеспрямовано використовувати мультиплікаційні технології з урахуванням психолого-педагогічних особливостей дітей та створити відповідні умови, то це сприятиме ефективному розвитку їхнього творчого потенціалу.

Наукова новизна дослідження: уточнено й теоретично обґрунтовано можливості мультиплікації як інструменту розвитку творчого потенціалу в позаурочній діяльності; розроблено та апробовано авторську програму занять із використанням мультиплікаційних технологій для молодших школярів.

Практична значущість дослідження: матеріали дослідження, результати експериментальної роботи, а також розроблені методичні рекомендації можуть бути використані в практиці позаурочної та гурткової діяльності, у роботі педагогів, вихователів груп продовженого дня, а також у спільній творчій діяльності дітей і батьків.

Методи дослідження:

- теоретичні – аналіз літератури та програм
- практичні – бесіда, спостереження, анкетування, вивчення досвіду вчителів, педагогічний експеримент.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИПЛІКАЦІЇ У ПОЗАУРОЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ З МЕТОЮ РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ДІТЕЙ

1.1. Аналіз стану використання медіа- та мультиплікаційних технологій у позаурочній діяльності молодших школярів

Сьогодні вже немає потреби доводити, який величезний вплив мають Інтернет, кіно, телебачення, відео на дітей. Мультиплікаційні мистецтва мають величезну аудиторію, і молодші школярі – суттєва її частина. Сучасна школа перебуває у стадії змін: вводяться нові предмети, змінюється зміст старих. Перед учителем початкових класів стоїть важливе завдання: формування творчої особистості учнів. Але найчастіше через брак часу урок зводиться до того, що перед педагогом стоїть необхідність пояснення великого обсягу навчального матеріалу та закріплення пройденого. Не завжди є можливість на уроці повною мірою реалізувати творчі можливості дитини. Мультиплікація ж, у свою чергу, дозволяє учням повною мірою зануритися у світ творчості, у дитини з'являється інтерес, вона виступає в ролі активного учасника проектної діяльності. Однак доцільніше проводити заняття з використанням мультиплікації у позакласній діяльності учнів, яка об'єднує всі види діяльності школярів (крім навчальної), в яких можливе вирішення завдань їхнього виховання та соціалізації. Також слід зазначити, що вона є складовою частиною навчально-виховного процесу та однією з форм організації вільного часу учнів. У ході позакласної діяльності вирішується ціла низка важливих завдань: покращуються умови для розвитку дитини, оптимізується навчальне навантаження, враховуються вікові та індивідуальні особливості дітей. У свою чергу, творчий розвиток учнів багато в чому відбувається за рахунок використання засобів інформаційних технологій.

Розмежуємо поняття мультимедіа та мультиплікація. Розглянемо, яка роль відводиться кожному з них у позакласній діяльності в початковій школі.

Мультимедіа – інформаційна система, що забезпечує одночасне представлення інформації в різних формах – звук, анімована комп'ютерна графіка, відеоряд, текст [4, С.6].

Через те, що мультимедіа-технології активно використовуються на заняттях, дуже складно вибрати лише одне визначення цього явища. Так, наприклад, під «мультимедіа» може розумітися як:

- вид інформаційних технологій;
- мультимедійна програма;
- носій інформації;
- сучасний засіб комунікації та комп'ютерне оснащення;

У деяких джерелах мультиплікація представлена як одна з форм мультимедіа.

Мультиплікація – Кінозйомка послідовних фаз руху мальованих або об'ємних фігур, в результаті якої при показі на екрані у глядача створюється ілюзія їхнього руху [38].

Якщо ми розглянемо докладно ці поняття, то зможемо дійти висновку, що при роботі з жанрами мультиплікації нам необхідно обробляти інформацію в різних формах. Мультимедіа ж, у свою чергу, забезпечує нам певного роду освітнє середовище, надає наочність у різних формах. Наведемо кілька прикладів того, як взаємопов'язані між собою мультиплікаційні технології та мультимедіа. Створення мультфільму на позакласних заняттях – це, по суті, проєктне навчання. У ході цієї діяльності в учня розвивається творчий потенціал, він стає активним учасником процесу. При монтажі мультфільму ми створюємо відеоряд з кадрів фотографій, накладаємо звук, створюємо ефекти. Таким чином, ми активно використовуємо мультимедіа, працюємо з усіма її складовими, із зображенням, з текстом, з відеорядом.

При перегляді мультфільму ми знову ж таки працюємо з інформацією, яку нам забезпечує мультимедіа. У ході бесіди з учнями аналізується зміст

мультфільму, зорові образи окремих персонажів або особливості створення фону. Звідси можемо зробити невеликий висновок: при будь-якій формі роботи з використанням мультиплікаційних технологій ми працюємо з інформацією, яку нам забезпечує мультимедіа. Також ми можемо стверджувати, що мультиплікація – це продукт, створений на основі самої мультимедіа-технології; її роль в організації та проведенні позакласних занять досить велика. Якщо ж ми розглядатимемо мультимедіа як технічні засоби навчання, то й тут ми не можемо обійтися без них, складно уявити собі позакласне заняття з презентацією без використання проектора.

Розглянемо основні можливості використання мультимедіа у позакласній діяльності:

Презентації – Мультимедійні презентації мають широке застосування в навчанні дітей, у їхньому розвитку, вони можуть бути представлені дитиною як захист проєкту, за допомогою проектора або ж на іншому локальному пристрої відтворення. Є знаменита методика Гліба Домана, в якій рекомендують дитині, мало не з народження, показувати тисячу карток на день. [7] Презентація таких картинок займає у батьків багато часу – на пошук необхідного матеріалу, на складання карток, на показ, тому багато хто відмовляється від такого способу навчання, виникають труднощі в реалізації цієї методики на практиці.

Ігри – Мультимедійні ігри – такі ігри, в яких дитина взаємодіє з віртуальним середовищем, побудованим комп'ютером. Стан віртуального середовища передається гравцеві за допомогою різних способів передачі інформації (аудіальний, візуальний, тактильний). Наразі всі ігри на комп'ютері належать до мультимедійних. Варто підкреслити, що дуже активно останнім часом впроваджуються в електронному вигляді багато дидактичних ігор та вікторин, які можна вдало використовувати у позакласній діяльності. Всі вони присутні в електронному супроводі НМК тієї чи іншої навчальної програми. Комп'ютерні ігрові завдання цікаві молодшим школярам і забезпечують навчальний та розвивальний ефект, якщо вони створені за принципом

вирішення ігрових завдань. На екрані монітора оживають будь-які фантазії дитини, герої книг та казок. Але також оживають і предмети навколишнього світу, цифри та літери. Потрапляючи в комп'ютерну гру, вони створюють особливий світ, схожий на світ реальний, але й відмінний від нього. Дитина може керувати предметами, що виникають на екрані комп'ютера, може змусити їх змінитися, з'явитися або зникнути, тобто вона відчуває їхню реальність, як і реальність навколишніх речей.

Види та форми позакласної роботи на сьогоднішній день досить різноманітні. Поряд із вже ustalеними, певною мірою традиційними формами. Однак сучасні вимоги висувають нові шляхи залучення учнів до пізнання навколишнього світу, до розширення кругозору, інтересу до прояву творчої діяльності. Використання комп'ютера дозволяє будь-який захід зробити яскравим, інформативним та по-справжньому сучасним.

Впровадження у позакласну діяльність мультимедіа та мультиплікаційних технологій забезпечують низку позитивних ефектів:

- надають заняттю емоційного забарвлення
- розширює загальний кругозір дитини
- підвищує продуктивність праці вчителя
- заняття проводиться на високому естетичному рівні (наочність, музика, анімація)

– з'являється можливість посилити мотивацію до прояву творчості;

Основні плюси та позитивні сторони використання ІКТ у роботі: наочність, доступність, скорочення часових витрат на підготовку наочності. Позакласна діяльність з використанням інформаційних технологій забезпечує широку творчу діяльність учня як у художньому напрямку, так і в інформаційному середовищі, позитивний настрій, створює ситуацію успіху.

Застосування ІКТ у позакласній діяльності просто необхідне. Потрібно завжди пам'ятати про те, що дітям особливо важливі позитивні емоції, особливо при творчій діяльності. Учень, занурений в атмосферу радості,

виросте більш стійким до багатьох несподіваних ситуацій і буде менш схильний до стресів та розчарувань.

Плюсів використання ІКТ у позакласних заняттях можна перерахувати дуже багато. Але крім «плюсів» застосування мультимедіа сьогодні можемо побачити і «мінуси». І аналізуючи використання мультимедіа технологій на позакласних заняттях у початковій школі, хотілося б звернути увагу і на «мінуси»:

- зростають вимоги до вчителя (у багатьох учнів вдома більш сучасна техніка, водночас багато педагогів не мають навіть мінімальних знань у галузі ІКТ);

- велика робота проводиться педагогом з освоєння нового незнайомого простору мультимедіа, багато часу йде на підготовку та збір необхідного матеріалу; на освоєння ІКТ, яке вимагає від учителя великих часових витрат через недосконалість пропонованих наразі електронних методичних посібників;

- У деяких школах не завжди доступна апаратура для використання матеріалу; відсутні проєкційні апарати в кабінетах;

- нестійка дитяча психіка призводить до звикання до комп'ютера учнів, що позначається на їхньому здоров'ї;

Представниками шкільної адміністрації, медиками та психологами порушуються питання: наскільки ІКТ шкодять дитячій психіці; презентації на уроці посилюють навчальне перевантаження чи ні; чи виконуються під час застосування електронних освітніх ресурсів на уроках нові норми СанПіНу. Досвід показує: якщо урок перетворюється на «лекцію зі слайдами», учнів починає не тільки втомлювати, а й присипляти розмірений голос учителя. Особливо часто це спостерігається у молодших школярів за умови, що презентація займає понад 15 хвилин уроку та проводиться в умовах приглушеного світла. Діти – не пасивні слухачі, а активні учасники обговорення представленого матеріалу. Слайди презентації – інструмент, який допомагає по-новому висвітлити тему уроку.

Таким чином, все залежить від творчого підходу вчителя. Хороший урок використання ІКТ прикрасить, поганому – все одно не допоможе.

Навчити творчості не можна, як не можна природні здібності одного передати іншому, але допомогти розкрити та розвинути творчий потенціал особистості учня – це святий обов'язок кожного педагога.

1.2. Специфіка позаурочної діяльності в контексті вимог при роботі з мультиплікаційною анімацією

У цьому розділі більш детально зупинимося на вивченні тих нормативних документів, які нам знадобляться при роботі з мультиплікаційною анімацією в позаурочній діяльності. Розглянемо специфіку цих занять у контексті вимог за стандартів освіти.

Освітній стандарт початкової загальної освіти (далі – Стандарт) являє собою сукупність вимог, обов'язкових при реалізації основної освітньої програми початкової загальної освіти освітніми установами, що мають державну акредитацію [28, С. 6].

Стандарт висуває три групи вимог:

- вимоги до результатів освоєння основної освітньої програми початкової загальної освіти;
- вимоги до структури основної освітньої програми початкової загальної освіти;
- вимоги до умов реалізації основної освітньої програми початкової загальної освіти.

Навчально-методичне та інформаційне забезпечення реалізації основної освітньої програми початкової загальної освіти спрямоване на забезпечення широкого, постійного та сталого доступу для всіх учасників освітнього процесу до будь-якої інформації, пов'язаної з реалізацією основної освітньої програми, планованими результатами, організацією освітнього процесу та умовами його здійснення. [28, С.17]

У стандарті початкової загальної освіти йдеться, що вивчення мистецтва передбачає вивчення сучасних видів мистецтва нарівні з традиційними. Зокрема, цифрової фотографії, відеофільму, мультиплікації. У позаурочній діяльності, при роботі з мультиплікаційною анімацією згідно з вимогами ФГОС необхідне інформаційне оснащення освітнього процесу для того, щоб забезпечити можливість:

- створення та використання інформації, в тому числі запис та обробку зображень та звуку, виступи з аудіо-, відео супроводом та графічним супроводом та ін.

- отримання інформації різними способами, пошук інформації в мережі Інтернет, пов'язаної з мультиплікаційною анімацією.

- проведення творчих робіт, в тому числі з використанням навчального лабораторного обладнання, речових та віртуально-наочних моделей та колекцій, об'єктів та явищ; цифрового (електронного) та традиційного вимірювання;

- створення матеріальних об'єктів, в тому числі творів мистецтва;

- обробки матеріалів та інформації з використанням технологічних інструментів;

- виконання, складання та аранжування музичних творів із застосуванням традиційних інструментів та цифрових технологій;

- розміщення своїх матеріалів та робіт в інформаційному середовищі освітньої установи.

Інформаційно-освітнє середовище освітньої установи включає в себе сукупність технологічних засобів:

- комп'ютери;

- бази даних;

- комунікаційні канали;

- програмні продукти.

Також ми можемо віднести сюди культурні та організаційні форми інформаційної взаємодії, компетентність учасників процесу розвитку творчого

потенціалу, у вирішенні навчально-пізнавальних та професійних завдань із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), а також наявність служб підтримки застосування ІКТ.

Інформаційно-освітнє середовище освітньої установи повинно забезпечувати можливість здійснювати в електронній (цифровій) формі наступні види діяльності:

- планування позаурочної діяльності;
- розміщення та збереження матеріалів освітнього процесу, в тому числі робіт учнів та педагогів, використовуваних учасниками освітнього процесу інформаційних ресурсів;
- фіксацію ходу освітнього процесу та результатів освоєння основної освітньої програми початкової загальної освіти;
- взаємодію між учасниками освітнього процесу, в тому числі дистанційну за допомогою мережі Інтернет, можливість використання даних, що формуються в ході освітнього процесу для вирішення завдань управління освітньою діяльністю;
- контрольований доступ учасників освітнього процесу до інформаційних освітніх ресурсів в мережі Інтернет (обмеження доступу до інформації, несумісної із завданнями духовно-морального розвитку та виховання учнів);
- взаємодію освітньої установи з органами, що здійснюють управління у сфері освіти, та з іншими освітніми установами, організаціями.

Функціонування інформаційного освітнього середовища забезпечується засобами ІКТ та кваліфікацією працівників, що її використовують та підтримують. Функціонування інформаційного освітнього середовища повинно відповідати законодавству України. [28, С.21]

Стандарт встановлює вимоги до результатів учнів, які освоїли основну освітню програму початкової загальної освіти:

- особистісним, що включає готовність та здатність учнів до саморозвитку, сформованість мотивації до навчання та пізнання, ціннісно-

сміслові установки учнів, що відображають їх індивідуально-особистісні позиції, соціальні компетенції, особистісні якості; сформованість основ громадянської ідентичності.

– метапредметним, що включає освоєні учнями універсальні навчальні дії (пізнавальні, регулятивні та комунікативні), що забезпечують оволодіння ключовими компетенціями, що становлять основу вміння вчитися, та міжпредметними поняттями.

– предметним, що включає освоєний учнями в ході вивчення навчального предмета досвід специфічної для даної предметної області діяльності з отримання нового знання, його перетворення та застосування, а також систему основоположних елементів наукового знання, що лежать в основі сучасної наукової картини світу.

Проаналізувавши вимоги до результатів освоєння основної освітньої програми початкової загальної освіти, ми виділили наступні результати, які дитина отримає після роботи з мультиплікаційною анімацією в позаурочній діяльності.

Особистісні результати

– формування естетичних потреб, цінностей та почуттів;

Метапредметні результати освоєння основної освітньої програми початкової загальної освіти повинні відображати:

– активне використання мовних засобів та засобів інформаційних та комунікаційних технологій (далі – ІКТ) для вирішення комунікативних та пізнавальних завдань;

– використання різних способів пошуку (у довідкових джерелах та відкритому навчальному інформаційному просторі мережі Інтернет),

– збору, обробки, аналізу, організації, передачі та інтерпретації інформації відповідно до комунікативних та пізнавальних завдань та технологій навчального предмета; в тому числі вміння вводити текст за допомогою клавіатури,

– фіксувати (записувати) в цифровій формі та аналізувати зображення, звуки, готувати свій виступ та виступати з аудіо-, відео- та графічним супроводом; дотримуватися норм інформаційної вибірковості, етики та етикету;

Робота з мультиплікаційною анімацією входить до кола наступних предметів.

Образотворче мистецтво:

– оволодіння елементарними практичними вміннями та навичками в різних видах художньої діяльності (малюнку, живописі, скульптурі, художньому конструюванні), а також у специфічних формах художньої діяльності, що базуються на ІКТ (цифрова фотографія, відеозапис, елементи мультиплікації тощо).

Технологія:

– набуття початкових знань про правила створення предметного та інформаційного середовища та вмінь застосовувати їх для виконання навчально-пізнавальних та проектних художньо-конструкторських завдань.

Розглянемо наступний нормативний документ – Санітарно-епідеміологічні вимоги до облаштування, утримання та організації режиму роботи шкільних освітніх організацій.

Санітарні правила та норми СанПіН 2.4.2.576-96 «Гігієнічні вимоги до умов навчання школярів у різних видах сучасних загальноосвітніх закладів» [6, С.1]

У малокомплектних школах, де з 2 класу застосовується програмоване навчання з використанням звуко-технічних засобів, повинна дотримуватися гранично допустима тривалість роботи дітей з програмними матеріалами:

- на уроках письма у 2 класі – не більше 20 хвилин,
- у 3 класі – не більше 25 хвилин;
- на уроках математики у 2 класі – не більше 15 хвилин,
- у 3 – не більше 20 хвилин.

На уроках читання використання звукотехнічних засобів допустиме лише як звукових наочних посібників.

При використанні в загальноосвітніх установах аудіовізуальних технічних засобів навчання (ТЗН) тривалість їх безперервного застосування в навчальному процесі встановлюється згідно з таблицею

Протягом тижня кількість уроків із застосуванням ТЗН не повинна перевищувати для учнів молодших класів 3-4 годин, старших класів – 4-6 годин.

При використанні комп'ютерної техніки на уроках безперервна тривалість занять безпосередньо з відеодисплейним терміналом та проведення профілактичних заходів повинні відповідати вимогам СанПіН [6, С.12]

Після занять з технікою необхідно проводити гімнастику для очей, яка виконується учнями на робочому місці

Шкільні заняття, що поєднують у собі психічне, статичне, динамічне навантаження на окремі органи та системи та на весь організм в цілому, вимагають проведення на уроках ФМ для зняття локальної втоми та ФМ загального впливу.

Фізкультхвилинка являє собою невеликий комплекс фізичних вправ, що проводиться протягом 2-3 хвилин під час занять у школі, а також вдома при виконанні домашніх завдань. Будується вона з 4-5 вправ для рук, тулуба, ніг, що не вимагають складної координації [6, С.21].

Фізкультхвилинки мають наступне призначення:

- ФМ для покращення мозкового кровообігу.
- ФМ для зняття втоми з плечового пояса та рук.
- ФМ для зняття втоми з тулуба.
- Комплекс вправ гімнастики для очей

Отже, фізкультхвилинка, як форма активного відпочинку, проводиться на кожному занятті з метою попередження та зняття втоми, підвищення активної уваги та працездатності. Досягається це тим, що переключення нервової діяльності в одних областях кори головного мозку на інше, створює

можливість раніше функціонувавшим областям кори відновити обмін речовин. Крім того, енергійні рухи та дихання посилюють кровообіг у мозку, що також сприяє зняттю втоми. Результатом є відновлення стійкості уваги, підняття загального тону, підвищення працездатності, що є немало важливим педагогічним умовою при роботі з мультиплікацією.

1.3. Психолого-педагогічні умови ефективного впровадження мультиплікаційних технологій у позаурочну роботу

Мультиплікації в естетичному, моральному, художньо-творчому вихованні дітей – процес складний і багатогранний. Різноманітні й шляхи досягнення цих цілей. Тому дуже важливо створити ефективні педагогічні умови. Для використання мультиплікаційних технологій необхідно грамотно організувати роботу для того, щоб процес формування творчої особистості проходив якісно. Також у цьому розділі ми наведемо різні форми роботи та приклади завдань, які можна використовувати під час роботи з дітьми.

Перш ніж обирати певний спосіб діагностики творчого розвитку, необхідно чітко уявляти собі, принаймні, наступне:

- Що таке творчий розвиток;
- За якими параметрами він вимірюється;

Л.С. Виготський визначає творчість як діяльність, «яка створює щось нове, все одно чи буде це створене творчою діяльністю якоюсь річчю зовнішнього світу, чи відомою побудовою розуму або почуття, що живе і виявляється тільки в самій людині». [10, С. 2]

Творчість – дуже складне явище, тому з метою вивчення вчені прагнуть «відступити на маленькі сегменти поведінки, що є суттєвими рисами творчості, які крім усього є вимірними» (Х. Літтон). [10, С.2]

Більшість авторів виділяє високу продуктивність як критерій оцінки креативності, у зв'язку з цим є сенс співвідносити її з сильним типом вищої

нервової діяльності. Але також у творчих роботах учнів мають місце деякі особливості поведінки.

Так Д. Лефбрідж виділяє наступні характеристики творчої поведінки:

- Плинність (кількість) ряду відповідних ідей;
- Ризикованість (сміливість), стійкість до невизначеності, висловлювання та відстоювання ідей;
- Гнучкість, різноманітність класів, ідей, підходів;
- Комплексність – використання різних тем, пошук, організація альтернативних рішень;
- Оригінальність (новизна), незвичайні реакції, рішення;
- Допитливість;
- Уява, фантазія.

Нижче представлені педагогічні умови ефективного використання мультиплікації для розвитку творчого потенціалу дитини та основні види діяльності під час роботи з нею.

У своїй книзі «У світі екранних мистецтв» автор Баженова Л.М. виділяє наступні види діяльності дітей на позаурочних заняттях, які будуть покладені в основу аудіовізуальної освіти, тобто освіти в галузі екранних мистецтв. [4, С.3]

Нас цікавить саме мультиплікація як особливий вид мистецтва.

- 1) сприйняття кінооповіді;
- 2) художньо-творча діяльність; інтерпретація;
- 3) осмислення результатів сприйняття та естетична оцінка творів;
- 4) освоєння знань про мову та виразні засоби екрану.

Зрозуміло, всі ці види діяльності застосовуються в позаурочній діяльності, переплітаючись, взаємодіючи один з одним. Той чи інший вид діяльності може займати провідне положення, інші – підпорядковане, на іншому занятті картина може змінитися. Все залежить від конкретних завдань та цілей занять.

Також автор підкреслює, що необхідно не забувати про вік дитини. Ця вимога стосується не тільки вибору мультфільмів або завдань, а й загального настрою, необхідності введення елементів гри, імпровізації, психологічного комфорту.

Розглянемо докладніше, які завдання можна запропонувати дітям для розвитку їхньої творчої активності.

Найпоширеніша форма роботи – це перегляд та обговорення мультиплікаційних фільмів з дітьми. З цього можна розпочати заняття. Молодші школярі – дуже активні глядачі, вони охоче дивляться майже будь-які фільми, як у кінотеатрах, так і за допомогою комп'ютера, багато часу проводять біля телевізора. При підборі матеріалу для перегляду необхідно пам'ятати, що діти охоче дивляться такі художні ігрові фільми, як казки, пригоди, фантастику, мультфільми про життя однолітків. Важливо врахувати, що учні молодшого шкільного віку віддають перевагу фільмам зі швидко розвиваючим сюжетом, яскравими характерами героїв.

Обговорення мультиплікаційного фільму – це хороша можливість організувати спілкування дітей, створити комунікативну ситуацію, в якій кожен, висловлюючись про мультфільм, висловиться і про себе, тому що та позиція, яку займає людина з приводу того, що відбувається або побаченого, говорить і про неї саму. Дуже важливо дитині почути також і судження своїх товаришів, можливо, і посперечатися з ними. У таких бесідах відбувається те, що можна назвати осмисленням твору, оскільки серед безлічі суджень, здогадок і припущень кожен з учнів формує своє ставлення до фільму, вносячи якісь поправки до раніше сформованого уявлення. Незважаючи на те, що в першу чергу ми робимо акцент на творчий розвиток дитини, нам потрібно не забувати, що крім цього нам необхідно формувати такі моральні якості як чуйність, доброту, повагу один до одного. Крім того, даний вид роботи створює сприятливу психологічну атмосферу, в якій дітям захочеться проявити свої творчі здібності.

Розглянемо, яким має бути зміст вступної бесіди (або вступне слово) перед переглядом.

Насамперед учитель повинен «представити» мультфільм, давши йому коротку характеристику, наприклад: «Зараз ми з вами подивимося фільм одного з найвідоміших режисерів-мультиплікаторів...», або: «Ми з вами будемо дивитися фільм, який знятий в незвичайній манері...» і т. п. Крім того, якщо перегляд має цілеспрямований характер, потрібно звернути увагу дітей на якийсь важливий для подальшої розмови момент, наприклад: зверніть увагу на музику у фільмі, на колір. Найменшим глядачам не зайвим буде і нагадування про правила поведінки під час перегляду: «Постарайтеся не заважати іншим, будьте уважні, інакше можете пропустити щось дуже цікаве...»

Під час перегляду важливо спостерігати за реакцією дітей на те, що відбувається на екрані, для того, щоб надалі на основі цього побудувати бесіду. Після завершення перегляду психологи рекомендують дати дітям деякий час помовчати, внутрішньо оцінити побачене. А потім можна запитати, чи сподобався їм фільм? Можна попросити дітей розповісти, чим їм сподобався мультфільм.

Починаємо бесіду з дітьми. Спочатку поцікавитися, а що сталося в цьому фільмі-казці. Діти найчастіше починають переказувати зміст, і хоча часто це буває досить довго, все ж для найменших можна залишити це «розповідання» – у дитини виникло природне бажання поділитися побаченим з учителем, з дітьми – з тими, хто поруч. У цей самий час відбуваються два процеси: з одного боку діти відновлюють у пам'яті ті події, які щойно побачили, а з іншого боку, перевіряється, уточнюється правильність зрозумілого всіма, хто бачив мультфільм. Адже цілком імовірно, що деякі з тих дітей, які дивилися фільм, зрозуміли щось не зовсім вірно. Тому в процесі такого колективного переказу є можливість скоригувати розуміння побаченого.

Діти досить тонко помічають окремі образотворчі деталі. Вчителю потрібно звертати увагу дітей на образотворче рішення мультфільму, це

допоможе їм у розвитку їхнього сприйняття, важливо ставити питання, що вимагають опису героїв.

Цілком очевидно, що бесіди за мультиплікаційним фільмом будуть різними залежно від віку дітей. А спільним буде орієнтація дитини на зв'язок власних переживань з подіями, що відбуваються на екрані. Звідси і складаються питання до класу.

Дуже вдало дати дітям завдання зробити розкадровку. Суть завдання полягає в наступному: у розташованих один за одним клітинках-кадрах дитина робить ті малюнки, які, на її думку, послідовно передають зміст, розвиток подій того чи іншого твору. Наприклад, малюючи розкадровку до казки «Теремок», діти послідовно зображували спочатку мишку-норушку, яка прийшла жити в теремок, на наступному кадрі зображують мишку-норушку і жабку-квакушку, після до них приходять жити зайчик-побігачик і так далі. В кінці потрібно намалювати всіх звірів і розкрити кінцівку казки.

Працюючи над розкадровками, молодші школярі часто йдуть двома шляхами. Одні ретельно зображують кадр за кадром, поступово розкриваючи в них події, що відбуваються, малюючи, в тому числі, і незначні епізоди. Інші прагнуть зробити розкадровку короткою – всього 4-5 кадрів, серед яких можуть бути і важливі для розкриття сюжету сцени, і такі, які простіше намалювати. Звичайно, кількість кадрів дитина може вибирати сама. Це залежить і від емоційності її сприйняття, зорової пам'яті, старанності та посидючості, вміння малювати. Але критерій оцінки тут такий: розкадровка повинна «читатися» без слів, включаючи в себе найважливіші сцени подій, що відбуваються. Адже часто буває так, що дитина, розповідаючи сюжет за своєю розкадровкою, найголовніше передає словами, а малюнки існують ніби самі по собі. Звичайно, до дитячих робіт не можна пред'являти занадто високих вимог. Вже сама спроба передати зміст літературного твору виразними засобами іншого виду мистецтва дуже важлива для розвитку образного мислення. Однак дитину треба вчити цьому – не вказуючи, не диктуючи, не нав'язуючи своєї волі, свого рішення.

Часто виникає ситуація, коли дитина забуває відобразити в розкадровках важливі художні деталі. Іноді доходить до того, що діти забувають намалювати того чи іншого персонажа казки. Тому важливо перед виконанням такого завдання проводити бесіду. Розглянемо конкретну ситуацію. Казка «Золотий ключик або Пригоди Буратіно», де описано сніданок у саду у Мальвіни: «Дівчинка з блакитним волоссям чекала його в саду, сидячи за маленьким столом, накритим ляльковим посудом...». Важливо, щоб діти були активно включені в бесіду, відповідали на питання. Багато хто бачив мультфільм, хтось читав казку, тим не менш, в ході обговорення молодші школярі не тільки розвивають зорову пам'ять, а й удосконалюють відтворюючу уяву, яка позитивно впливає на будь-який прояв творчої діяльності.

Питання можуть бути такого змісту:

- Давайте собі уявимо, як виглядав сад Мальвіни.
- Які квіти там росли? Якого вони кольору?
- Які там ростуть ягоди чи фрукти?
- Які метелики та інші комахи живуть у саду? Якого вони кольору?
- Як ви собі уявляєте Мальвіну? У що вона одягнена? Якого кольору в неї сукня?
- Який вираз обличчя у Мальвіни? (добрий, привітний, сердитий, суворий тощо)

Можна піти іншим шляхом і зробити опору на наочність. Опора на наочний матеріал завжди допомагає роботі відтворюючої уяви – відтворений образ стає більш точним, він більш правильно відтворює реальну дійсність.

Поступово ті тексти, до яких малюються розкадровки, можуть ускладнюватися, вимагаючи від учнів все більшої винахідливості. Виконуючи таке завдання як розкадровка, вони вже на власному досвіді переконуються, що мало намалювати кадри, треба ще певним чином поєднати їх. Щоправда, діти ще не здогадуються, що поєднання кадрів може відігравати набагато більшу роль, ніж просто передача послідовності дій чи подій.

Творчий розвиток дітей шляхом організації їхньої творчості за допомогою мультиплікації під керівництвом педагога (створення розкадровки мультфільму з використанням інформаційних технологій, монтаж відео) – дуже важливий елемент медіаосвіти. Формування медіаосвітніх компетенцій обов'язково передбачає наявність навичок створення учнями власних медіатекстів. В екранних мистецтвах – це зйомка невеликих відеофільмів, відеокліпів. Проходячи весь шлях створення екранного твору від задуму до його реалізації, тобто зйомки та монтажу, дитина на власному досвіді досягає весь процес створення екранного образу. І хоч би якими недосконалими були роботи дітей, все одно процес їхнього створення дозволяє учням у власній практичній діяльності досягнути специфіку створення творів, мову та засоби виразності екранних мистецтв.

Є.А. Крицевич у своїй статті «Уроки мультиплікації: можливості використання цифрової техніки в розвиваючих цілях» підкреслює необхідність створення мультфільмів для розвитку творчого потенціалу молодших школярів.

Процес роботи над мультфільмом переносить акцент з необхідності вивчити, щоб запам'ятати, на необхідність розібратися, щоб передати сенс іншим людям. [24]

Таким чином, у вчителя з'являється унікальна можливість розвивати учня як суб'єкта діяльності. Це відповідає педагогічним концепціям особистісно орієнтованого навчання та реалізує індивідуально-діяльнісний підхід.

Прийоми та підходи, які використовує творець мультфільму, можна розглядати як цікавий ресурс для вибудовування на їхній основі різного роду дидактичних завдань.

Сам процес роботи над мультфільмом, присвяченим досліджуваній темі, переносить акцент з необхідності вивчити, щоб запам'ятати, на необхідність розібратися, щоб передати сенс іншим людям. Усі завдання, які вдається поєднати з мультиплікацією, стають предметом продуктивної діяльності.

Безперечно, найбільш значущим є сам процес роботи над саморобним мультфільмом відповідно до дидактичних цілей; але велику значущість має також вибір образотворчих засобів, за допомогою яких реалізується сюжет мультфільму. Адекватний вибір образотворчої техніки стає великою підмогою для реалізації тих чи інших психолого-педагогічних завдань. Перевага технології виконання саморобного мультфільму, при якій використовується покадрова зйомка закріпленим (на штативі або іншим способом) цифровим фотоапаратом, полягає в тому, що вона дає величезну кількість матеріалу для здійснення різного роду перекладання – як плоского, так і об'ємного.

Перекладання – термін із професійного словника мультиплікаторів, що означає послідовні зміни у розташуванні предметів, що знаходяться в кадрі, які мультиплікатор вносить, узгоджуючись зі сценарієм.[28] Якщо предмети розташовані в площині кадру (столу або дошки), то перекладання називається плоским; якщо ж предмети перпендикулярні площині, по якій відбувається їхній рух у кадрі, то перекладання називається об'ємним. Перекладати можна практично все – героїв з паперу (вирізаних з кольорового паперу або намальованих і вирізаних з білого паперу), пластиліну, глини або будь-якого іншого матеріалу.

Малюнок при такому підході теж може бути виконаний на чому завгодно, на будь-якій поверхні (на піску, манці або іншому сипучому матеріалі) і перероджується в перекладання шарів цього матеріалу. Хоча може і залишитися традиційним – пензлем (або чим завгодно, що залишає сліди) по паперу або крейдою по дошці.

Отже, підіб'ємо деякі підсумки. Ми зробили кроки, що допомагають юним глядачам освоїти елементарні поняття, що лежать в основі мови мультиплікаційних мистецтв. Зрозуміло, це не було самоціллю. Всі наші зусилля спрямовувалися на те, щоб навчити дітей правильно сприймати мистецтво мультиплікації. Отримані дітьми знання використовуються ними в процесі творчості.

Підіб'ємо підсумок. У даній главі ми розглянули та детально вивчили наступні питання:

- Стан проблеми використання медіа технологій у позаурочній діяльності в початковій школі
- Специфіку позаурочної діяльності при роботі в контексті вимог з мультиплікаційною анімацією
- Педагогічні умови ефективного використання мультимедійних технологій

Ми дійшли висновку, що для того, щоб показати, що використання мультиплікації у позаурочній діяльності позитивно впливає на розвиток творчого потенціалу молодшого школяра, необхідно у своїй роботі активно використовувати мультимедіа, оскільки вона забезпечує інформацію в різних формах. Мультиплікація ж, у свою чергу, є хорошим наочним матеріалом, який є свого роду прикрасою будь-якого позакласного заходу. Стан проблеми використання ІКТ на сьогоднішній день є вельми актуальним. В умовах сучасної школи складно уявити собі урок з використанням електронної презентації без проектора. Існує величезна кількість технічних засобів навчання, майже у всіх школах є комп'ютерні класи з доступом до інтернету, до кожного НМК автори розробляють електронний супровід з різноманітними завданнями та вікторинами, з'явилися дошки з копіювальними та магнітними поверхнями. Мультимедіа дає величезні можливості для учнів, починаючи із захисту молодшими школярами власних проектів з використанням комп'ютера та закінчуючи створенням власних мультфільмів. Ми живемо в інформаційно насиченому візуальному світі.

Не можна не звернути увагу на той факт, що в багатьох нормативних документах все частіше і частіше змінюються вимоги щодо використання інформаційних технологій та їх впровадження в освітній процес. Згідно з зі стандартом молодший школяр повинен оволодіти елементарними навичками комп'ютерної грамотності. Використання цифрових елементів є важливим інструментом початкової освіти дитини в даній області. Проте, в ході

технічного прогресу пред'являється великий список санітарних норм і правил з метою захисту та охорони здоров'я учнів. Цю важливу проблему ми також розглянули в нашій роботі. Ми дійшли висновку, що активність дитини визначається кількістю часу від уроку, яке молодший школяр проводить при перегляді тих чи інших видів наочності. Швидка стомлюваність не найкращий психологічний стан для виконання творчих робіт у позаурочній діяльності.

І нарешті, ми, проаналізувавши стан та актуальність проблеми використання мультимедіа в умовах сучасної школи та вивчивши нормативні документи, розглянули педагогічні умови, за допомогою яких можливе ефективне використання мультиплікаційних технологій з метою розвитку творчого потенціалу. Для вдалого застосування мультиплікації необхідно впроваджувати в позаурочну діяльність різні форми та методи роботи з дітьми. Розглянули технологію створення мультфільму. Детальний виклад принципів саморобної мультиплікації не входить у завдання даної роботи. Ми навели тут дуже короткий опис процесу створення мультфільмів, опустивши технічні вимоги до обладнання та інші деталі.

Висновки до розділу 1

У першому розділі дипломної роботи здійснено теоретичне обґрунтування доцільності використання мультиплікаційних технологій у позаурочній діяльності молодших школярів як ефективного засобу розвитку їхнього творчого потенціалу.

Аналіз наукової літератури та педагогічної практики свідчить про зростаючий інтерес до інтеграції медіаосвіти в освітній процес, зокрема у позаурочній діяльності. Проте мультиплікація як педагогічний інструмент ще недостатньо представлена в практиці початкової школи, попри її потужний потенціал для розвитку уяви, мислення, комунікативних умінь, художнього самовираження та творчої ініціативи дітей.

З'ясовано, що позаурочна діяльність має низку переваг для реалізації творчого потенціалу учнів: вона передбачає вільнішу організацію часу,

емоційно комфортну атмосферу, можливість індивідуального підходу та широке використання інтерактивних, ігрових і творчих методів. Саме в такому середовищі мультиплікація стає не просто розвагою, а комплексним дидактичним засобом, який поєднує елементи мистецтва, технологій і колективної діяльності.

Розкрито основні психолого-педагогічні умови ефективного впровадження мультиплікаційних технологій у позаурочну роботу з молодшими школярами, серед яких: урахування вікових особливостей дітей, створення сприятливого освітнього середовища, використання методів, що активізують творчу активність, залучення учнів до самостійного створення мультфільмів, а також забезпечення підтримки з боку педагогів і батьків.

Таким чином, теоретичний аналіз показав, що мультиплікаційна діяльність є ефективним засобом розвитку творчого потенціалу молодших школярів за умови її цілеспрямованої, науково обґрунтованої організації у структурі позаурочної роботи.

РОЗДІЛ 2

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ МУЛЬТИПЛІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

2.1. Розробка та експериментальна апробація програми з використанням мультиплікації у позаурочній діяльності

Цей розділ присвячений вирішенню таких завдань:

1. Виявити в учнів рівень естетичної вихованості, загальні установки до предмета мистецтва та визначити ступінь значущості для учнів тих чи інших елементів творчості.

2. Розробити та експериментально апробувати програму з розвитку творчого потенціалу в дітей молодшого шкільного віку за допомогою мультиплікаційних технологій.

3. Розробити список педагогічних рекомендацій для батьків та вчителів під час роботи з мультиплікацією.

4. Порівняти результати діагностики на констатуючому та контрольному етапах. Отриманий результат узагальнити.

Дослідно-експериментальна робота складалася з кількох етапів, які були проведені протягом півроку в Комунальному закладі «Харківська початкова школа № 33 Харківської міської ради». Було сформовано 2 групи учнів:

Експериментальна група безпосередньо піддається експериментальному впливу в процесі дослідження, тобто група, з якою безпосередньо працює експериментатор.

Контрольна група поміщається в ті ж умови, що й експериментальна, за винятком того, що випробувані в ній не піддаються експериментальному впливу.

На констатуючому етапі нашої практичної частини у грудні 2024 року було проведено анкетування серед експериментальної та контрольної груп

учнів 4 «А» та 4 «Б» класів Комунального закладу «Харківська початкова школа № 33 Харківської міської ради», з метою виявлення вихідного рівня розвитку творчого потенціалу молодших школярів у різних сферах мистецтва, впроваджуючи рівневий підхід. Слід зазначити, що діагностика творчого розвитку особистості досі є не до кінця вирішеною проблемою. Це усвідомлюють і теоретики, які знову і знову звертаються до вивчення творчості, її розвитку та діагностики цього розвитку, і практики, які потребують діагностичного інструментарію.

Неможливо створити якусь одну універсальну методику, за допомогою якої можна було б визначити рівень творчого розвитку. Цей багатовимірний феномен вимагає комплексного підходу. Робота з мультиплікацією відноситься безпосередньо до художньої творчості, а вона, своєю чергою, є зовнішнім показником естетичної вихованості.

Тому зв'язок вільної творчості з естетичним вихованням ліг в основу підбору методик нашого дослідження. Було використано такий пакет. Коротко охарактеризуємо його.

1. Методика, що виявляє рівень естетичної вихованості.

2. Методика – недописана теза. У ході даної діагностики виявляються загальні установки щодо творчості, інтерес та бажання брати участь в естетичній діяльності.

3. Методика – ранжування. Виявлення ступеня значущості для учня тієї чи іншої галузі мистецтва. Перевага тим чи іншим видам творчої діяльності.

На констатуючому етапі дослідно-експериментальної роботи, під час проведення I діагностики учням у формі тестування були поставлені такі питання:

- Чи згадуєш ти, приходячи додому, місця, де тобі сподобалося? (музеї, театри, виставки, концерти)
- Чи любиш ти вигадувати неіснуючих персонажів та розповіді про них?

- Чи подобається тобі вслухатися в звуки природи: шум листя, спів птахів, дзюрчання струмка та ін.?
- Чи подобається тобі розповідати батькам про щось, що тебе схвилювало? (про мультфільм, музичний твір, про улюблену книгу)
- Коли ти розглядаєш картину, ти звертаєш увагу на дрібні деталі?
- Чи подобається тобі малювати у вільний час?
- Чи відвідуєш ти бібліотеку?
- Чи читаєш ти якусь літературу про творчість інших людей?
- Чи відвідуєш ти сайти в інтернеті, які розповідають про живопис та класичну музику?
- Чи завжди ти ввічливий у спілкуванні зі своїми однокласниками?

У бланку учні навпроти кожного питання ставлять відповідну цифру: у графі «відповіді» відповідь «так» оцінюється в 3 бали, відповідь «іноді» – 2 бали, відповідь «ні» – 1 бал.

Метою даної діагностики є виявлення рівня сформованості естетичної вихованості в учнів, на основі якої відбувається формування творчої особистості в художній діяльності.

Анкета дозволяє судити про ставлення учнів до різних компонентів, що розкривають сутність естетичних якостей. На основі даної методики ми можемо судити про те, наскільки в дитини розвинений інтерес до кінцевого продукту творчості інших людей та до свого власного в різних сферах мистецтва.

Обробка результатів:

- 21 бал – високий рівень
- 11 балів – середній рівень
- і не менше балів – низький рівень

Високий рівень – Демонструє яскраво виражений інтерес до художніх видів діяльності. Спостерігаються внутрішні мотиви для участі в процесі творчості.

Середній рівень – Спостерігається ситуативна творча активність та інтерес до різних видів мистецтв, але з перевагою розважальної спрямованості, поза орієнтацією на високохудожні, класичні еталони. позаурочна естетична вихованість мультиплікаційна

Низький рівень – Показує відсутність або слабо виражений інтерес до різних видів мистецтв та різних видів художньої діяльності. Відсутність стимулу брати участь у процесі творчості. Спостерігається слабо виражений мотив створення продуктів творчості.

В анкетуванні експериментальної та контрольної груп брало участь 15 учнів.

Були виявлені такі рівні сформованості естетичної вихованості:

- 7 % (1 учень) високий рівень;
- 93 % (14 учнів) середній рівень

Порівняємо ці показники з результатами діагностики контрольної групи з паралельного класу:

Контрольна група 4 «Б» клас

- 2 учні високий рівень;
- 11 учнів середній рівень;
- 2 учні низький рівень.

Ми бачимо, що в більшості випадків у дітей виявлено середній рівень естетичної вихованості. Спостерігається інтерес до видів мистецтв розважальної спрямованості, але немає орієнтації на високохудожні твори.

Також була проведена методика – недописана теза (незакінчене речення). Метою даної діагностики було виявлення загального погляду на саме поняття творчості. Дана анкета виявляє загальні установки щодо мистецтва. Суть завдання полягала в наступному: Дітям пропонувалося закінчити такі висловлювання.

- Гарне життя – це...
- Найкраще я почувуюся, коли...
- Мені добре, коли навколо...

- Мені подобається дивитися на...
- Я люблю ходити в...
- Мені подобається на уроках образотворчої діяльності...
- Мені подобається, коли мої роботи...
- Я бачу прекрасне в...

Високий рівень – сильно виражене бажання, позитивне ставлення до творчості, а також інтерес, що проявляється до естетичних предметів, об'єктів та явищ навколишньої дійсності.

Середній рівень – недостатньо яскраво виражене бажання, позитивне ставлення до естетичної діяльності, інтерес, що проявляється до естетичних предметів, об'єктів та явищ навколишньої дійсності.

Низький рівень – характеристики знаходяться на предметному рівні.

Розглянемо загальні показники позитивного ставлення до творчої діяльності серед учасників експериментальної групи на нижче поданій діаграмі.

- 5 осіб високий рівень
- 8 осіб середній рівень 13 % (2 особи) низький рівень
- 6 учнів високий рівень
- 8 учнів середній рівень 7 % (1 учень) низький рівень

Дана методика показала, що у більшості дітей даних класів недостатньо яскраво виражене бажання, позитивне ставлення до естетичної діяльності, інтерес, що проявляється до естетичних предметів, об'єктів та явищ навколишньої дійсності.

Провівши це дослідження, я помітила, що у дівчаток погляд на поняття естетична культура глибший, ніж у хлопчиків. У відповідях дітей найчастіше спостерігалася орієнтація на предмети, а не на самі відносини в навколишній дійсності. Відповіді у дівчаток більш щирі, в анкетах вони найчастіше писали про своїх близьких та друзів і вважали, що це найпрекрасніше, що вони на даний момент бачать. Хлопчики ж для того, щоб висловити свої естетичні почуття, іноді робили невеликі малюнки у вигляді сонечка та смайлика, але

водночас відповідали на запитання коротко і ясно. Виходячи з цього, я можу зробити висновок, що внутрішні переживання відіграють важливу роль у формуванні творчої активності дітей, у дівчаток краще виходило висловити свої емоції, і тому результати тестування у них вищі. Естетичне виховання організовує збагачення емоційної сфери особистості, чуттєвого досвіду, впливає на пізнання дійсності. Виходячи з цього, підвищується творча активність дитини, і розвиваються її здібності.

Майже всі учні у своїх анкетах підкреслювали, що природа є важливим джерелом для створення різних творів мистецтва. Природа – це найдосконаліший об'єкт для творчого виховання дитини, вона завжди знаходиться перед її очима. Нижче представлені найпопулярніші відповіді на незакінчений теза «мені подобається дивитися на...»

Методика ранжування полягала в наступному: Дітям пропонувалося розставити слова, поняття в певній послідовності, в порядку зростання або спадання залежно від значущості того чи іншого предмета для суб'єкта.

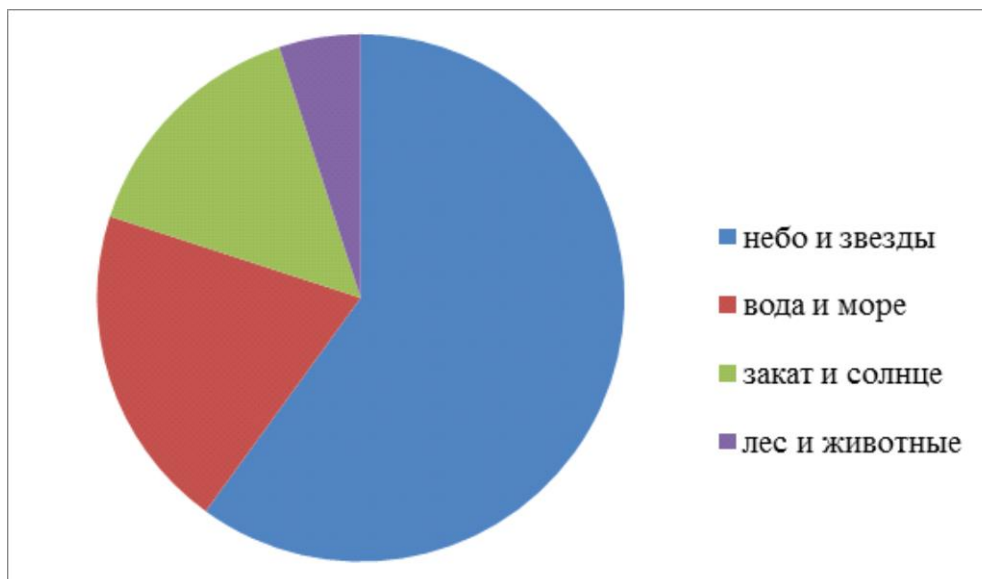

Рис. 2.1. Найпопулярніші відповіді дітей

Список по черзі згідно зі ступенем особистої значущості.

Музей, кінотеатр, театр, картинна галерея, цирк, концерт класичної музики, їдальня, вулиця, зоопарк, спортивна секція, шкільний гурток, магазин, парк.

Високий рівень – діти віддають перевагу відвідуванню картинних галерей, музеїв, відвідуванню концертів класичної музики.

Середній рівень – театр, кінотеатр, зоопарк, цирк, парк.

Низький рівень – їдальня, вулиця, магазини.

Були отримані такі результати серед дітей експериментальної групи:

18 % (2 учні) високий рівень 67 % (10 учнів) середній рівень 20 % (3 учні) низький рівень

Під час діагностики в учнів контрольної групи були виявлені такі результати:

- 5 осіб високий рівень
- 8 осіб середній рівень
- 2 особи низький рівень

На основі отриманих даних можна зробити висновок, що методика, спрямована на виявлення ступеня значущості для учня тієї чи іншої галузі мистецтва, практично повністю підтверджує результати попередніх двох діагностик. Результат тесту показує, що діти віддають перевагу місцям розважальної спрямованості, хоча й видно інтерес до художньої діяльності.

Також на цьому етапі практичної частини була проведена бесіда з учителями початкових класів та музики. Були поставлені питання, що нас цікавили:

- Які нетрадиційні форми навчальних занять ви використовуєте для формування творчого потенціалу учнів у позаурочній діяльності?
- Як Ви вважаєте, для формування естетичних уявлень нетрадиційні форми навчальних занять краще використовувати: на уроці чи в позакласній роботі?
- Як Ви вважаєте, для формування емоційного відгуку на предмет мистецтва як часто треба використовувати нетрадиційні форми занять?

– Якщо Ви не часто використовуєте в позаурочній діяльності нетрадиційні форми навчальних занять, то вкажіть причину?

В анкетуванні брали участь троє вчителів початкових класів із Комунального закладу «Харківська початкова школа № 33 Харківської міської ради».

Були отримані результати:

Вчителі цієї школи використовують такі нетрадиційні форми уроків:

- 4 особи вчителів проводять уроки-подорожі; 40% (2 особи) вчителів проводять урок-екскурсію; 80% (4 особи) вчителів проводять урок-концерт;
- 3 особи вчителів проводять конкурс пісні
- 4 особи вчителів проводять музичні свята; 40% (2 особи) вчителів проводять урок-казку.

Більшість учителів вважають, що нетрадиційні форми навчальних занять необхідні для розвитку естетичних уявлень молодших школярів, проте застосовуються ці заняття на уроках музики не часто.

вчителів вказали причини, чому вони не часто використовують на уроках нетрадиційні форми навчальних занять:

- 2 особи вчителів вказали, що їм не вистачає часу;
- 3 особи вчителів вважають, що нетрадиційні форми навчальних занять вимагають великої підготовки;
- вчителів, які не володіють методикою проведення нетрадиційних форм навчальних занять, немає.
- 1 особа вчителів вважають, що для формування естетичних уявлень краще використовувати нетрадиційні форми занять на уроці;
- 4 особи вчителів вважають, що необхідно використовувати нетрадиційні форми навчальних занять у позакласній роботі.

Таким чином, ми бачимо, що вчителі цієї школи для формування та розвитку естетичних уявлень молодших школярів використовують нетрадиційні форми навчальних занять на уроках та в позакласній роботі, але

вчителі зазначають, що для проведення таких занять необхідна велика підготовка та багато часу.

Після докладного аналізу отриманих даних я дійшла висновку, що експериментальну роботу з розвитку творчого потенціалу учнів за допомогою мультиплікації необхідно організувати таким чином:

- необхідно розробити програму позакласних заходів. Дуже важливо при цьому враховувати психологічні та вікові особливості цього класу. Тестування показало переважно середній рівень розвитку естетичної культури, на мій погляд, це пов'язано з тим, що не у всіх дітей спостерігається емоційний відгук на предмет тієї чи іншої художньої діяльності. Отже, у фрагменти занять потрібно включати якомога більше виховних моментів, за допомогою яких можна буде сформувати у дітей почуття прекрасного, а це, своєю чергою, послужить стимулом до прояву творчої активності дитини. Також важлива частина зміни діяльності під час проведення позакласних заходів такого типу, оскільки часта стомлюваність перешкоджатиме досягненню основної мети дослідно-експериментальної роботи, а саме формуванню високого рівня прояву творчої активності за допомогою засобів мультиплікації. Перевага повинна віддаватися проєктній діяльності;

- перед проведенням позакласних заходів з використанням ТЗН необхідно розробити практичні рекомендації для вчителя та учнів для того, щоб робота являла собою цілу систему.

Таким чином, дані, що отримуються в результаті педагогічної діагностики, є основою для визначення ефективності процесу з формування творчих здібностей учнів та уточнення подальшої програми естетичного виховання молодших школярів за допомогою мультиплікаційних технологій.

2.2. Аналіз результатів впровадження програми: динаміка розвитку творчих здібностей дітей

На формувальному етапі для підвищення рівня естетичних уявлень та розвитку творчого потенціалу за допомогою мультиплікації були розроблені та експериментально апробовані такі позакласні заходи.

Таблиця 2.1

Програма позакласних заходів

№	Тема позакласного заходу	Форма заняття
1	Ці прекрасні мультфільми. Історія мультиплікації.	Вікторина
2	Основні техніки створення мультиплікації	Урок-подорож
3	«Ліпимо мультфільм разом з Умкою»	Проект
4	Ліпимо мультфільм разом з Умкою»	Проект

Відмінні особливості даних занять полягають у наступному:

- швидка зміна діяльності;
- залученість усіх учнів у творчу атмосферу уроку;
- доступність матеріалу;
- індивідуальний підхід;
- врахування вікових особливостей.

Перша тема позакласного заходу звучить так: Ці прекрасні мультфільми. Історія мультиплікації.

Я вирішила, що починати експериментальну роботу з дітьми потрібно з основ. Головна мета цього заняття – познайомити учнів даного класу з історією створення мультиплікації, з моменту появи різних творчих об'єднань, які існують і донині. Ця класна година була проведена у формі вікторини, оскільки дух суперництва породжує у школярів активність та інтерес, діти краще запам'ятовують той обсяг інформації, який їм надається. Заняття починається з того, що учні в ході бесіди згадують про такий жанр мистецтва як мультфільм, знаходять на слайді точне визначення і приходять до висновку, що

мультиплікація це вид кінозйомки, при якому відбувається швидка зміна кадрів. Очевидно, що на сьогоднішній день мультиплікаційна анімація займає важливе місце в організації дозвілля дитини, але мало хто знає, як зародився цей вид мистецтва. На занятті учні знайомляться з творчістю відомих мультиплікаторів. Серед них Еміль Рено, художник, який наприкінці 19 століття виявив природу анімації, який помітив, що послідовна зміна кадрів створює рух об'єктів. І на одному з архівів сайту мультиплікаційного мистецтва мною був знайдений найперший мультфільм, який вийшов у світ у 1892 році, понад 120 років тому, і на мультимедійній дошці я показала їм невеликий відеофрагмент анімації «хворий П'єро». Також я представила увазі дітей відеоряд з анімацією вітчизняного режисера Владислава Старевича. Учням було запропоновано подивитися навчальний ролик під назвою мураха і бабка 1913 року випуску. Незважаючи на те, що відеозаписи були поганої якості, чорно-білими, у персонажів не такі плавні рухи, як у сучасних мультфільмів, на дітей справило велике враження побачене.

У ході заняття учням видавалися жетони, учні, які отримали більшу кількість балів, нагороджувалися грамотами. Були запропоновані наступні завдання:

- Визнач мультфільм за ілюстрацією.
- Відгадай головного героя за висловом та віршем
- Визнач, у якому мультфільмі звучав той чи інший музичний супровід.

На даному заході діти:

- обговорювали улюблені мультфільми, говорили про персонажів, що запам'яталися;
- дивилися мультфільми різних жанрів та різних часових періодів;
- познайомилися з творчістю мультиплікаційних студій та відомих режисерів як вітчизняних, так і зарубіжних;
- брали активну участь у вікторині.

Наступне заняття було присвячене техніці створення мультфільму. Це дійсно дуже важливо, оскільки в проектній діяльності діти вже повинні розуміти технічну сторону створення мультиплікаційних відеороликів. На уроці діти дізналися про наступні способи створення мультфільмів.

Ротоскопіювання – мультиплікаційна техніка, при якій використовується обмальовування кадру за кадром фільму з реальними акторами та декораціями.

На занятті я показала невелику нарізку з мультфільмів виробництва Walt Disney, і показала, що іноді рухи персонажів однакові, оскільки для обмальовування того чи іншого кадру використовуються ті ж рухи.

- Пластилінова анімація – такий вид анімації, при якому фільм створюється шляхом покадрової зйомки пластилінових виробів, з модифікацією в проміжках між знятими кадрами. Цю техніку ми більш детально опишемо на наступному етапі нашої експериментальної роботи, оскільки саме цей вид техніки буде застосовуватися при створенні проекту «Ліпимо мультфільм разом з Умкою».

- Пісочна анімація – в ній використовується легкий порошок, зазвичай очищений і просіяний пісок, але також сіль, кава, або щось подібне.

Тонкими шарами наноситься на поверхню скла і перемішується, створюючи рухому картину.

Мальована мультиплікація – технологія мультиплікації, заснована на покадровій зйомці незначно відмінних двомірних малюнків. Мною особисто був розроблений відеоматеріал за даною технікою, який я продемонструвала дітям. Я показала учням покроково, як створюються рухи, намалювала 10 ілюстрацій метелика, і на кожній картинці змінювала невеликі деталі в програмі point. Так діти дізналися про створення анімації.

Комп'ютерна анімація – кадри вручну або автоматизовано створюються спеціалізованими комп'ютерними програмами.

І окрему увагу я приділила створенню лялькового мультфільму. Я пошила ляльку з матеріалу подушки і наділа на кінці її рук і ніг тонкі нитки муліне, вийшла маріонетка, яка отримала ім'я Маруся. На відео я зняла

невелике звернення ляльки до дітей, в якому вона розповідає про створення мультфільму таким способом. А потім головна героїня уроку, лялька Маруся з'явилася на парті, і я показала дітям, яким чином лялька рухалася. У дітей даний етап уроку викликав справжній захват, всі рвалися вийти подивитися, помацати іграшку, на перерві учні від неї не відходили.

І також в ході експериментальної роботи був виконаний проект «Ліпимо мультфільм разом з Умкою». Йдеться про анімацію, виконану в техніці пластилінової мультиплікації. Нижче представлена послідовність та аналіз роботи дітей за наступними параметрами:

- Глибина інтересу, залученість дітей у творчий процес
- Показники якості результатів творчості

1. Аналіз літературного твору «Умка хоче літати». Це невелике оповідання вчить дітей доброті, любові до батьків, прагненню до мрії і, звичайно ж, маленьке ведмежа викликає у дітей почуття розчулення та симпатії, все це сприяє розвитку творчого потенціалу через емоційний відгук і, відповідно, інтерес до художньої діяльності. Текст для створення мультфільму не повинен бути великим і складним, не повинно бути складних рухів і довгих монологів, також персонажів мультиплікації не повинно бути багато, це забирає велику кількість часу і вимагає досить хорошої підготовки. Учні 4 класу складно впоратися з таким завданням за 2 відведені заняття. Переді мною стояло завдання підібрати максимально короткий текст з глибоким моральним контекстом. Я вважаю, що дане оповідання дуже вдало підійшло за тематикою, на вулиці було багато снігу, і створювалося враження, що навколо дійсно північний полюс. Це створило хорошу творчу атмосферу. Діти активно брали участь у бесіді, із задоволенням обмінювалися думками. У підсумку аналізу твору діти змогли розібратися в основній ідеї тексту, характері персонажів та особливостях сюжету.

2. Створення розкадровки. Досвідчені мультиплікатори завжди створюють докладний план, на якому зображують послідовність тих чи інших подій, які необхідно відобразити в мультфільмі. Молодший школяр в ході

своїх вікових особливостей нерідко опускає важливі художні деталі, забуває продумувати поведінку того чи іншого героя, і нарешті іноді забуває сам текст, тому доцільним було створення плану у вигляді малюнків. У будь-який момент дитина могла подивитися на свою розкадровку і побачити те чи інше упущення у своїй роботі. У процесі проектної діяльності, при створенні плану у вигляді малюнків діти експериментальної групи зображували в першу чергу важливі для них деталі і знаходили різні рішення для відображення сюжетних ліній. Всю роботу виконували самостійно без допомоги вчителя, залученість дітей мала місце на уроці.

3. Промальовування фону (на спеціальному папері для акварелі). Папір повинен бути щільним. Важливо обговорити з дітьми розташування тих чи інших об'єктів на полотні аркуша, а також деякі особливості композиції. Я дала можливість кожному учню намалювати свій фон, а потім серед усіх робіт ми вибрали кращі і впроваджували даний матеріал в наш мультфільм. У ході даного етапу роботи діти зверталися за допомогою до вчителя. Труднощі в більшості своїй полягали в тому, що діти порушували особливості композиції, деякі малювали гори занадто маленькими за розміром, були діти, які не вважали за необхідне малювати фон, оскільки дія оповідання відбувається на північному полюсі і вважали, що достатньо білилами зобразити сніг. Тим не менш, діти були зацікавлені і всіляко обмінювалися думками один з одним.

4. Створення персонажів. Цей вид діяльності викликав у дітей найбільший інтерес. Технологія ліплення головних героїв наступна:

- По-перше, на аркуші для акварелі простим олівцем малюються обриси фігури персонажа в різних позах, оскільки мультиплікація передбачає послідовну зміну рухів об'єкта. Ведмедика Умку можна намалювати стоячи, лежачи, сидячи, на четвереньках і т.д.

- По-друге, отримані фігурки необхідно вирізати по контуру і нанести на поверхню твердий пластилін для надання форми та пружності. Руки та ноги ліпляться окремо.

- Наступний крок процесу ліплення полягає в нанесенні на тверду поверхню звичайного кольорового пластиліну.

- І останній крок – ліплення дрібних деталей. (ніс, рот, губи, брови, кігті тощо)

Групова робота передбачає розподіл обов'язків. Діти заздалегідь домовилися, хто кого буде ліпити, в оповіданні всього 2 персонажі, але діти зліпили більше 15 фігур Умки та його мами, кращі роботи знайшли відображення в мультфільмі. Дітям вдалося передати зміст ліплення, фігурки були схожі на ведмедів і врахували засоби виразності, такі як: об'єм, форма, пластика, композиція.

5. Оформлення декорацій, дрібних деталей фону

Деякі предмети можна просто намалювати та вирізати для того, щоб виділити їх на тлі інших. Деяким дітям складно намалювати тих самих птахів, і іноді залишається мало часу на те, щоб зліпити все, тому можна запропонувати дитині вирізати дрібні деталі із заздалегідь підготовленого роздаткового матеріалу.

6. Продумування рухів персонажів. Це, на мій погляд, найкопіткіша частина роботи. Перед тим як приступити до зйомки, необхідно продумати появу персонажів, вирішити, в якій послідовності з'являтимуться фігурки, а в якій зникатимуть. Діти дуже активно брали участь у цьому виді роботи, тут доводилося стежити за дисципліною в певних рамках, зовсім придушити захопленість дітей було б помилкою.

7. Фотозйомка. Для реалізації цього етапу необхідний штатив і камера. Бажано, щоб на ній був спалах. При створенні кадрів мультфільму необхідно звертати увагу на такі деталі:

- Необхідно максимально стежити за межами фотографії, на ній не повинно бути видно країв парти, пальців тощо.

- Використання світла в міру. Фотографія не повинна бути бляклою або тьмяною, погане зображення часом складно обробити навіть у професійному графічному редакторі.

- Важливо пам'ятати, що чим більше знімків зроблено, і чим менше змінюється положення об'єкта, тим краща якість мультфільму. Для створення десятихвилинного мультиплікаційного ролика аніматори створюють понад 18 тисяч кадрів. Ми з дітьми зробили понад 700 фотографій.

8. Монтування відео на комп'ютері. Цей процес вчителю краще взяти в свої руки, оскільки монтування займає понад 3 години часу. Можна показати дитині відкритий проект у відеоредакторі кіностудія, щоб вона зрозуміла сам принцип роботи. Однак цей вид роботи складно реалізувати в рамках заняття. Гіпотетично можна розділити весь мультфільм на невеликі сцени і спробувати запропонувати дітям самостійно змонтувати невеликі шматочки вдома, але завжди є ризик, що дитина не впорається із завданням або забуде, може не запуститися комп'ютер, у таких ситуаціях не можна покладатися на удачу.

9. Озвучення мультфільму. Займає, на відміну від монтування відео, всього 10 хвилин. Використовується звуковий редактор Audacity. Діти читають розповідь за ролями, у цій розповіді за Умку та маму. Головних героїв озвучують 2 дитини, які добре читають, іншим дітям можна запропонувати озвучити фонові звуки (птахів, вітер, падіння крижинок тощо). На отриманий звукоряд накладається музичний супровід. Важливо, щоб у класі в момент запису дотримувалася тиша.

10. Оформлення заголовка відеоролика. У кожного мультфільму є назва та автор. Діти самі придумують колір шрифту та розмір.

У ході проектної діяльності в учнів:

Розвиваються творчі здібності та відтворююча уява

- Відбувається розвиток дрібної моторики рук
- Розвивається навичка роботи в команді

2.3. Педагогічні рекомендації для вчителів і батьків щодо ефективного використання мультиплікаційних технологій у позаурочній роботі

На контрольному етапі педагогічного експерименту, який проходив 03.03.2025 року в 4 «А» та 4 «Б» класах Комунального закладу «Харківська початкова школа № 33 Харківської міської ради», у ході дослідно-експериментальної роботи були використані методики із запропонованого пакету: 1-3

Таблиця 2.2

Методика, що виявляє рівні естетичної вихованості експериментальна група 4 «А» клас

Констатуючий етап	Контрольний етап
7 % (1 учень) високий рівень 93 % (14 учнів) середній рівень низький рівень не виявлено	13 % (2 учні) високий рівень 87 % (13 учнів) середній рівень низький рівень не виявлено

У наведених нижче таблицях ми можемо побачити різницю в результатах діагностики початкового рівня та отриманих нами даних після проведення виховної роботи з розвитку творчого потенціалу за допомогою мультиплікації. Отримані дані представимо у вигляді графіка і порівняємо отримані результати. Вершини ліній графіка на шкалі зліва вказують на конкретну кількість дітей того чи іншого рівня сформованості якості, сума цих точок дорівнює 15, загальній кількості дітей, які брали участь у тестуванні.

Ми можемо спостерігати позитивну динаміку. Показники високого рівня естетичних уявлень зросли на 6 %, на одного учня більше, показники середнього рівня сформованості естетичного виховання стали на 10 % меншими, низький рівень так і не був виявлений.

Таблиця 2.3

Методика, що виявляє рівні естетичного виховання контрольна група 4 «Б» клас

Констатуючий етап	Контрольний етап
13% (2 учні) високий рівень 73% (11 учнів) середній рівень	13% (2 учні) низький рівень 13% (2 учні) високий рівень 80% (12 учнів) середній рівень 7% (1 учень) низький рівень

Порівняємо отримані результати на графіку.

Ми можемо помітити, що обидва графіки майже збігаються. Під час діагностики значних змін не було виявлено. Проте, незважаючи на те, що контрольна група не зазнавала безпосереднього експериментального впливу, не брала участі у виховній роботі, ми можемо помітити позитивні результати: низький рівень сформованості естетичних уявлень зменшився на 6 відсотків, тоді як середній показник збільшився.

А тепер проаналізуємо різницю в результатах двох груп учнів на контрольному етапі.

Ми бачимо, що під час проведеної роботи середні показники сформованості позитивного ставлення до творчої діяльності в експериментальній групі підвищилися.

Ми можемо спостерігати позитивні результати. Не було виявлено низького рівня установок щодо творчості. Середній показник інтересу до художньої діяльності підвищився. Проте, кількість учнів з яскраво вираженим інтересом до естетичних предметів, об'єктів та явищ навколишньої дійсності залишилася незмінною. Показники високого рівня не змінилися.

Контрольна група 4 «Б» клас.

У контрольній групі знизився високий рівень загальних показників позитивного ставлення до творчої діяльності на 7 %, тоді як середній рівень збільшився на те саме число. Низький рівень був виявлений в однієї дитини в класі.

А тепер проаналізуємо різницю в результатах двох груп учнів на контрольному етапі цієї діагностики.

На представленому вище графіку ми можемо помітити, що дані експериментальної групи вищі, ніж у контрольній. Кількість дітей з низьким рівнем установок щодо мистецтва на 7 % менша в експериментальній групі, відповідно і кількість дітей із середнім показником теж вища.

Таблиця 2.4

Методика - ранжування Експериментальна група 4 «А» клас

Констатуючий етап	Контрольний етап
13% (2 учні) високий рівень; 73% (11 учнів) середній рівень; 13% (2 учні) низький рівень	13% (2 учні) високий рівень; 80% (12 учнів) середній рівень; 7% (1 учень) низький рівень

Ступінь значущості для учнів тієї чи іншої галузі мистецтва на основі даних цифр можемо представити у вигляді графіка.

На контрольному етапі, так само як і на констатуючому, ми можемо помітити, що більшість дітей даного класу віддають перевагу видам мистецтв розважальної спрямованості. Проте, цей показник зменшився. Слабо виражений інтерес до різних видів художньої діяльності на контрольному етапі зменшився на 7 %. І нарешті, показник переваг учнів на високохудожні еталони став вищим на 14 %. У зв'язку з цим ми можемо спостерігати позитивну динаміку.

Високий рівень ступеня значущості мистецтва учнів знизився на 6 %, тоді як середній збільшився на 13 %, а низький зменшився на 6 %. Дане тестування показало середні результати. З одного боку, зменшилася кількість учнів з низьким рівнем, з іншого – зменшився і високий результат, отриманий на констатуючому етапі.

Ми можемо помітити, що збігаються високі рівні показників ступеня значущості творчості для дітей, проте у контрольній групі вищий середній

рівень на 20 % і на 7 % нижчий низький. Звідси можемо зробити висновок, що для експериментальної групи, як і раніше, більше значення відіграють місця розважальної спрямованості, але спостерігається інтерес до художньої діяльності.

Також мною були розроблені методичні рекомендації для батьків та вчителів. Відповідно до вимог СанПін та вікових особливостей молодшого школяра. Дані рекомендації можна використовувати в процесі перегляду мультфільму з дітьми в школі та при організації дозвілля дитини.

Педагогічні рекомендації батькам та вчителям при перегляді мультиплікаційних фільмів з дитиною.

1. Згідно з вимогами СанПін, відстань від дитини до екрану повинна становити не менше двох метрів, а тривалість перегляду не повинна перевищувати години. Під час знайомства з мультфільмами перегляд не повинен тривати більше 20 хвилин, і необхідно подбати про опору на хребет.

2. Перш ніж показувати дитині той чи інший мультфільм, необхідно ознайомитися з його змістом і переконатися, що даний відеоматеріал не містить сцен жорстокості та насильства.

3. Мультфільм повинен відповідати віку та інтересам дитини.

4. Також зверніть увагу на те, чи не є дискомфортною для зору швидкість зміни образів, чи немає раптових, різких звуків, занадто гучної музики. Все це негативно відбивається на здатності малюка до сприйняття.

5. При перегляді важливо стежити за тим, щоб у мультфільмі була різноманітність сюжетів та героїв, які допоможуть молодшому школяреві дізнаватися щось нове про світ. Героями можуть бути люди та тварини, предмети побуту та чарівні істоти.

6. Мультфільми є непоганою основою для прояву творчої фантазії дитини. Ви можете запропонувати їй намалювати або навіть виліпити героїв мультика, придумати та зобразити продовження історії.

7. Придивіться до дитини після перегляду мультфільму – чи не надто вона збуджена, чи не стає невмотивовано агресивною?

8. Поговоріть з дитиною – попросіть розповісти, про що був мультфільм, що дитині найбільше запам'яталося. Це дасть вам можливість з'ясувати, чи не є фільм невідповідним для школяра.

9. Неприпустиме використання мультфільму як заохочення чи покарання. Цей прийом здається вкрай ефективним, коли тільки починаєш його застосовувати, але з часом ми отримуємо капризи, маніпуляції та неадекватну пристрась дитини до мультиплікації.

10. Сьогодні є маса зарубіжних та вітчизняних мультфільмів, в яких ставка зроблена на яскравість або смішні, клоунські моменти та кривляння. Це розважає дітей, але не приносить жодної користі. Правильним вибором стануть відео, де є чіткий сюжет, мораль та підбиття підсумків.

11. Вибираючи нові мультфільми, перегляньте їх для початку самі.

Всі діти люблять дивитися мультфільми. Психологи стверджують, що інтерес у дітей викликають яскраві рухомі картинки, які, безсумнівно, привертають увагу дитини. При грамотному використанні мультиплікація може послужити відмінним матеріалом для формування у дітей позитивного ставлення до предмета мистецтва.

Підіб'ємо підсумок. У даній главі ми розглянули та детально вивчили наступні питання:

- етапи та організація дослідно-експериментальної роботи;
- реалізація ефективних педагогічних умов. Зміст дослідно-експериментальної роботи;
- результати дослідно-експериментальної роботи. Рекомендації для вчителя та батьків.

У другій главі детально розглядаються 3 етапи дослідно-експериментальної роботи:

Під час констатуючого етапу було сформовано дві групи учнів. І група експериментальна, вона піддається безпосередньому впливу з боку експериментатора, з цими учнями проводиться виховна робота, спрямована на розвиток творчого потенціалу за допомогою мультиплікації, II група потрібна

для порівняння результатів діагностики дослідно-експериментальної роботи, з цими дітьми не ведеться робота з впровадження мультиплікації у позаурочну діяльність. Кожна група складалася з 15 учнів четвертокласників, з двох паралельних класів.

Також на констатуючому етапі було підібрано наступний пакет методик.

- Методика, що виявляє рівень естетичної вихованості.
- Методика – недописана теза.
- Методика – ранжування

На основі даних діагностик вдалося виявити вихідний рівень сформованості естетичної вихованості та ступеня значущості тієї чи іншої сфери творчої діяльності.

На формуючому етапі була розроблена та апробована програма творчого розвитку дітей за допомогою мультиплікації. У другому розділі представлені теми позакласних заходів та основні форми проведення занять.

Також детально представлені основні алгоритми роботи з мультиплікацією та проаналізована робота дітей на всіх етапах.

На контрольному етапі нашої роботи ми порівняли отримані результати в учнів експериментальної та контрольної груп. Не можна не помітити позитивну динаміку. На графіках, представлених у 3 розділі другої глави, ми можемо помітити, що у дітей експериментальної групи підвищився рівень естетичної вихованості, показники ступеня значущості творчості та інтерес до різних видів художньої діяльності. Хоча і в контрольній групі показники теж змінилися на краще, можливо, вчитель паралельного класу теж проводив виховну роботу в позаурочній діяльності з розвитку творчого потенціалу. Проте, показники експериментальної групи все-таки вищі. Звідси ми можемо зробити висновок, що гіпотеза доведена. І для того, щоб робота з формування творчого потенціалу продовжувалася, мною були розроблені педагогічні рекомендації при перегляді мультфільмів. Всі завдання даної глави були реалізовані. Ми можемо зробити висновок, що дійсно мультиплікаційні

технології благотворно впливають на формування творчого потенціалу молодшого школяра.

Висновки до розділу 2

У другому розділі дипломної роботи здійснено практичну реалізацію теоретичних засад використання мультиплікаційних технологій для розвитку творчого потенціалу молодших школярів у позаурочній діяльності.

Розроблено та апробовано педагогічну програму, яка включає етапи створення учнями власного анімаційного продукту: від ідеї та сценарію — до виготовлення декорацій, озвучення та монтажу. Зміст програми передбачає поєднання колективної та індивідуальної творчої роботи, інтеграцію різних видів мистецтва, розвиток технічних навичок і комунікативної взаємодії.

Результати педагогічного експерименту показали позитивну динаміку у розвитку творчих здібностей дітей експериментальної групи порівняно з контрольною. Зокрема, спостерігалось зростання таких показників, як: оригінальність мислення, образність уяви, емоційна виразність, самостійність у прийнятті рішень, ініціативність та вміння працювати в команді. Це свідчить про ефективність запропонованої методики як засобу розвитку творчого потенціалу в умовах позаурочної діяльності.

Розроблено педагогічні рекомендації для вчителів початкових класів і батьків, які стосуються організації мультиплікаційної діяльності з дітьми. Акцент зроблено на необхідності створення творчої атмосфери співпраці, підтримки дитячої ініціативи, поєднання ігрових і навчальних елементів, а також забезпечення технічної та емоційної підтримки з боку дорослих.

Таким чином, практичні результати дослідження підтверджують, що мультиплікація є ефективним засобом розвитку творчого потенціалу молодших школярів, а її цілеспрямоване застосування у позаурочній діяльності може значно розширити освітні можливості як вчителя, так і дитини.

ВИСНОВКИ

Актуальність даного дослідження обумовлена тим, що мультиплікація в освітньому процесі – це новий універсальний багатогранний спосіб розвитку дитини в сучасному візуальному та інформаційно насиченому світі.

У I розділі ми детально описали стан проблеми використання медіатехнологій у позаурочній діяльності. Вивчивши педагогічну та методичну літературу з проблеми, ми виділили необхідні педагогічні умови ефективного використання мультиплікаційних технологій для розвитку творчого потенціалу молодшого школяра в контексті сучасних вимог.

В результаті проведеного аналізу літератури та дослідження зроблено висновок, що неможливо створити якусь одну універсальну методику, за допомогою якої можна було б визначити рівень творчого розвитку. Це багатовимірний феномен, що вимагає комплексного підходу. Робота з мультиплікацією відноситься безпосередньо до художньої творчості, а вона, своєю чергою, є зовнішнім показником естетичної вихованості.

Це, своєю чергою, і вплинуло на вибір діагностичних методик.

II розділ випускної кваліфікаційної роботи присвячений проведенню дослідно-експериментальної роботи з розвитку творчого потенціалу учнів за допомогою мультиплікації.

Ми вивчили досвід вчителів даної школи, провели анкетування серед учнів двох груп, а також розробили та експериментально апробували програму творчого розвитку дітей за допомогою мультиплікації з використанням різних форм, методів та прийомів.

Дійсно, якщо в позаурочній діяльності використовувати мультиплікаційні технології, то це сприятиме розвитку творчого потенціалу учнів початкових класів. І якщо включити у виховну роботу нетрадиційні форми занять з використанням мультиплікації, то це позитивно впливатиме на

прояв творчої активності дитини та сприятиме її всебічному розвитку, зокрема й у галузі творчості.

Під час здійснення дослідно-експериментальної діяльності було доведено, що дана робота є ефективною та веде до творчого розвитку молодших школярів. Це підтверджено позитивною динамікою, яка була досягнута при реалізації наступних педагогічних умов:

- швидка зміна діяльності на заняттях
- залученість усіх учнів у творчу атмосферу уроку
- доступність матеріалу
- індивідуальний підхід
- врахування вікових особливостей

Під час діагностики на контрольному етапі була повністю підтверджена гіпотеза нашого дослідження, завдання успішно вирішені, мета нашої роботи досягнута.

Надалі під час роботи з дітьми я планую використовувати мультиплікаційні технології для розвитку творчого потенціалу в учнів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрущенко В. П., Сисоєва С. О., Гузій Н. В., Кічук Н. В. Педагогічна творчість : методологія, теорія, технології; за ред. С. О. Сисоєвої, Н. В. Гузій. К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2005. 183 с.
2. Берегова А. Б. Інтерактивні технології навчання як один із засобів формування системи біологічних знань учнів / Анна Берегова // Біологія. Шкільний світ: газ. для вчителів біології. - 2008. - № 28. - С. 19-20 : ілюстр., табл.
3. Березіна О. М. Грайлик. Програма з організації театралізованої діяльності в дошкільному навчальному закладі / Олена Михайлівна Березіна, Олена Зіновіївна Гніровська, Тетяна Анатоліївна Линник. – Тернопіль : Мандрівець, 2014. – 56 с.
4. Бех І. Д. Виховання особистості : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Іван Дмитрович Бех. – К. : Либідь, 2008. – 848 с.
5. Беленька Г. В. Адаптація обдарованих дітей до умов навчання у початковій школі / Ганна Володимирівна Беленька // Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти. Наук. зап. Рівнен. держ. гуманітарного ун-ту. – 2015. – Вип. 11 (54). – С. 173–175.
6. Беленька Г. В. Вихователь дітей дошкільного віку : становлення фахівця в умовах навчання: монографія / Ганна Володимирівна Беленька. – К. : Світич, 2006. – 304 с.
7. Беленька Г. В. Завдання та зміст педагогічної просвіти батьків обдарованих дітей / Ганна Володимирівна Беленька // Проблеми діагностики та проектування розвитку обдарованості дошкільників : матеріали II Всеукр. науково-практичної конф. 11–12 квітня 2013. – Алушка. – С. 6–12.
8. Беленька Г. В. Здоров'я дитини – від родини / Ганна Володимирівна Беленька, Ольга Любомирівна Богініч, Марина Аркадіївна Машовець. – К. : СПД Богданова М. А., 2006. – 220 с.

9. Бібік Н. М. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи / Надія Михайлівна Бібік, Лідія Семенівна Ващенко, Олена Ігорівна Локшина та ін. – К. : К.І.С., 2004. – 112 с. – (Б-ка з освітньої політики).
10. Бібік Н. М. Пізнавальний інтерес як умова суб'єктності навчання молодших школярів // Педагогічний дискурс : зб. наук. пр. / Надія Михайлівна Бібік, 2011. – Вип. 10. – С. 53–56.
11. Біла І. М. Психологія дитячої творчості / Ірина Миколаївна Біла. – К. : Фенікс, 2014. – 200 с.
12. Біла І. М. Психологія творчого конструювання у дошкільному віці : автореф. дис. ... д-ра психол. наук : 19.00.07 / Ірина Миколаївна Біла. – К., 2012. – 41 с.
13. Біла І. М. Творча конструкторологія в розумовій діяльності дошкільників / Ірина Миколаївна Біла // Обдарована дитина. – 2010. – № 9. – С. 56–63.
14. Боганець Н. П. Інтерактивні технології на уроках біології та в позаурочній діяльності / Н. П. Боганець // Біологія : наук.-метод. журн. - 2006. - № 17-18. - С.31-34
3. Брижевич Г. М. Інтерактивні форми навчання на уроках біології / Г. М. Брижевич // Біологія : наук.-метод, журн. - 2007. - № 19-21. - С. 27-32.
15. Брожек А.С. Індивідуальний освітній маршрут як форма педагогічної підтримки особистісного розвитку творчих здібностей учнів на уроках трудового навчання .Шепетівський РМК, 2017. – 42 с.
16. Вербицький В. В. Оптимізація виховного потенціалу позашкільного навчального закладу : колективна монографія / Володимир Валентинович Вербицький, Олена Віталіївна Литовченко, Луїза Іванівна Ковбасенко ; за ред. О. В. Литовченко. – К. : Пед. думка, 2012. – 192 с.
17. Вербицький В. В. Розвиток позашкільної екологонатуралістичної освіти в Україні (1925–2000 рр.) : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01

загальна педагогіка та історія педагогіки / Володимир Валентинович Вербицький. – К. : КНУ ім. Т. Шевченка, 2004. – 48 с.

18. Вербицький В. В. Формування у вихованців позашкільних навчальних закладів базових компетентностей : монографія / Володимир Валентинович Вербицький, Любов Миколаївна Бондар, Анна Едуардівна Бойко та ін. ; за ред. Валерія Віталійовича Мачуського. – Харків : Друкарня Мадрид, 2015. – 330 с.

19. Веремейчик Г. В. Неформальное образование в зеркале европейской образовательной политики / Галина Владимировна Веремейчик // Адуктар : часопис неформальної адукації, 2008. – № 2 (14). – С. 20–21.

20. Вільчковський Е. С. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку : навч. посіб. / Едуард Станіславович Вільчковський, Олександр Іванович Курок. – Суми : Університ. кн., 2008. – 428 с.

21. Войтенко Т. Н. Застосування інтерактивних технологій на уроках біології / Тетяна Войтенко // Біологія. Шкільний світ: газ. для вчителів біології. - 2009. - №25. - С. 18- 19.

22. Войчук В. О. Формування готовності керівників до програмноцільового управління розвитком позашкільного навчального закладу : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Вероніка Олександрівна Войчук. – К., 2006. – 24 с.

23. Гаврилюк В. Ю. Теоретичні аспекти створення та функціонування інформаційно-освітнього середовища сучасного позашкільного навчального закладу / Валерій Юрійович Гаврилюк // Народна освіта. – 2016. – Вип. 3 (30). – С. 49–57.

24. Гаврилюк О. О. Формування екологічного мислення і свідомості учнів шляхом застосування інтерактивних форм і методів навчання/ О.О. Гаврилюк // Біологія :наук.-метод. журн. - 2012. - № 7. - С. 7-11.

25. Гавриш Н. В. Методика розвитку зв'язного мовлення дітей дошкільного віку : навч.-метод. посіб. / Наталія Василівна Гавриш. – Луганськ : Альма-матер, 2004. – 131 с.

26. Гільбух Ю. З. Темперамент і пізнавальні здібності школяра: психологія, діагностика, педагогіка / Юрій Зіновійович Гільбух. – К. : Ін-т психології АПН України, 1993. – 272 с
27. Головатий М. Ф. Соціологія молоді : курс лекцій / Микола Федорович Головатий. – К. : МАУП, 2006. – 303 с.
28. Гончаренко А. М. Інноваційні технології у дошкільній освіті: нагальна потреба та готовність педагога до їх впровадження / Алла Миколаївна Гончаренко // Проблеми діагностики та проектування розвитку обдарованості дошкільників : матеріали IV Всеукр. науково-практичної конференції з міжнародною участю, 9–10 квітня 2015 року, м. Київ. – С. 122–125.
29. Гончаренко С. У. Педагогічна сутність гуманітаризації шкільної освіти / Семен Устимович Гончаренко, Юрій Іванович Мальований // Рідна школа. – 1994. – № 10. – С. 24–31.
30. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / Семен Устимович Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
31. Грицюк Л. К. Ігри та розваги у навчально-виховному процесі з учнями / Лідія Костянтинівна Грицюк, Лідія Архипівна Завацька, Олександр Сергійович Семенов. – Луцьк : РВВ Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 1998. – 148 с.
32. Грінченко Б. Д. Серед темної ночі; Під тихими вербами : повісті / Борис Дмитрович Грінченко. – К. : Знання, 2014. – 326 с.
33. Даниленко Л. І. Наукові засади і стан управління інноваційною діяльністю у загальноосвітніх навчальних закладах / Лідія Іванівна Даниленко // Педагогічні шляхи реалізації загальноєвропейських цінностей у системі освіти України: проблеми сучасності: культура, мистецтво, педагогіка : зб. наук. пр. – Харків : Стиль-издат, 2005. – С. 68–74.
34. Декларація прав дитини [Електронний ресурс] : Прийнята резолюцією 1386 (XIV) Генеральної Асамблеї ООН від 20 листопада 1959 р. – Режим доступу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_384. – Назва з екрана.

35. Дербеньова А. Г. Усе про мотивацію / Аліса Григорівна Дербеньова. – Харків : Основа, 2012. – 207 с.
36. Державна національна програма «Освіта» Україна XXI століття. – К. : Райдуга, 1994. – 61 с.
37. Дичківська І. М. Основи педагогічної інноватики / Ілона Михайлівна Дичківська. – Рівне : РДГУ, 2001. – 232 с.
38. Дмитрієва О. А. Незабаром до школи. Психологічні особливості дітей дошкільного віку. 6-й рік життя / Оксана Анатоліївна Дмитрієва. – Харків : Основа, 2008. – 189 с.
39. Дубасенюк О. А. Теоретичні і методичні основи виховної діяльності педагога : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Олександра Антонівна Дубасенюк ; Житомир. держ. пед. ін-т ім. І. Франка. – К., 1996. – 444 с.
40. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 424 с.
41. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; гол. ред. В. Г. Кремень. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
42. Євтух М. Б. Соціальна педагогіка : підручник / Микола Борисович Євтух. – К. : МАУП, 2003. – 232 с.
43. Єльнікова Г. В. Використання кваліметричних моделей діяльності учасників освітнього процесу на рівні загальноосвітнього навчального закладу / Галина Василівна Єльнікова // Єдине інформаційне середовище навчального закладу в контексті стратегічного управління освітою в Україні : матеріали міжнародної науково-практичної конференції. – К. : УМО АПН України, 2008. – С. 56–60.
44. Зверева І. Д. Теорія і практика соціально-педагогічної роботи з дітьми та молоддю в Україні : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.05 / Ірина Дмитрівна Зверева / Київ. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 1998. – 443 с.
45. Зязюн І. А. Естетичні регулятиви педагогічної майстерності / Іван Андрійович Зязюн // Естетичне виховання дітей та молоді: теорія, практика,

перспективи розвитку : зб. наук. пр. / за ред. О. А. Дубасенюк, Н. Г. Сидорчук. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012. – С. 14–22.

46. Зязюн І. А. Педагогіка добра : ідеали і реалії : наук.-метод. посіб. / Іван Андрійович Зязюн. – К. : МАУП, 2000. – 312 с.

47. Карамушка Л. М. Психологія діяльності організацій в умовах соціально-економічних змін (на матеріалі освітніх організацій) : монографія / Людмила Миколаївна Карамушка. – К. : Пед. думка, 2008. – 192 с.

48. Карпенко З. С. Аксиологічна психологія особистості : монографія / Зіновія Степанівна Карпенко. – Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2009. – 512 с.

49. Кириленко Т. С. Аналіз емоційного світу особистості: теоретичні положення, прояви та методичні прийоми / Таїса Сергіївна Кириленко // Соціологія. Психологія. Педагогіка. – 2007. – № 27–28. – С. 30–32.

50. Киричук О. В. Основи психології : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Олександр Васильович Киричук; за заг. ред. О. В. Киричука, В. А. Роменця. – 6-те вид. – К. : Либідь, 2006. – 632 с.

51. Киричук О. В. Психологія особистості : опорн. конспект / Олександр Васильович Киричук. – К. : ІПК ДСЗУ, 2003. – 46 с.

52. Комаровська О. А. Театр і школа : виховують однодумці : кн. для вчителя та батьків / Оксана Анатоліївна Комаровська ; АПН України, Ін-т проблем. виховання. – К. ; Ніжин : Аспект-Поліграф, 2006. – 92 с.

53. Кононко О. Л. Умови розвитку в ранньому онтогенезі цілісного світобачення / Олена Леонтіївна Кононко // Наук. вісн. Кременец. обласного гуманітарно-педагогічного ін-ту ім. Т. Шевченка. Сер. : Педагогіка. – 2013. – Вип. 2. – С. 85–91.

54. Лисенко Н. В. Еколого-валеологічна специфіка готовності шестирічок до шкільного навчання: регіональний вимір / Неллі Василівна Лисенко // Гірська школа українських Карпат : наук.-метод. журнал. – 2009. – № 4–5. – С. 60–65.

55. Лисенко Н. В. Мистецтво інноваційної діяльності сучасного педагога дошкільного навчального закладу в Україні / Неллі Василівна

Лисенко // Наук. вісн. Чернівецьк. ун-ту. Педагогіка та психологія, 2011. – Вип. 568. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т. – С. 75–84.

56. Лисенко Н. В. Нові підходи до організаційно-методичного забезпечення педагогічного процесу в дошкільному навчальному закладі у руслі європейських освітніх інновацій / Неллі Василівна Лисенко // Вісник Прикарпат. ун-ту. Педагогіка, 2008. – Вип. XXIV. – Івано-Франківськ : Плай. – С. 177–185.

57. Лохвицька Л. В. Сходінками пізнання навколишнього світу / Любов Василівна Лохвицька // Школа першого ступеня: теорія і практика : зб. наук. пр. Переяслав-Хмельницьк. держ. пед. ун-ту ім. Г. С. Сковороди. – ПереяславХмельницький, 2002. – Вип. 2. – С. 91–104.

58. Луговий В. І. Тенденції розвитку педагогічної освіти в Україні (теоретико-методологічний аспект) : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 / Володимир Іларіонович Луговий. – К., 1995. – 429 с.

59. Мартиненко С. М. Система підготовки вчителя початкових класів до діагностичної діяльності : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Світлана Миколаївна Мартиненко; Ін-т педагогіки АПН України. – К., 2009. – 47 с.

60. Мачуський В. В. Педагогічне управління професійним самовизначенням вихованців позашкільних закладів у сфері технічної діяльності / Валерій Віталійович Мачуський // Професійна орієнтація: теорія і практика : наук.-метод. посіб. для пед. прац. / за ред. О. В. Мельника. – ІваноФранківськ : Тіповіт, 2011. – Вип. 2. – С. 116–125.

61. Машовець М. А. Учить дитину любити маму / Марина Анатоліївна Машовець // Дошкільне виховання. – 2003. – № 5. – С. 28–29.

62. Миропольська Н. Є. Художня культура світу. Арабо-мусульманський культурний регіон; Африканський культурний регіон; Індійський культурний регіон; Далекосхідний культурний регіон; Латиноамериканський культурний регіон; Північноамериканський культурний

регіон / Наталія Євгенівна Миропольська, Елла Вікторівна Белкіна, Людмила Михайлівна Масол. – К. : Вища шк., 2003. – 191 с.

63. Науменко Р. А. Моніторинг виявлення та розвитку інтелектуально та творчо обдарованої молоді у позашкільних закладах / Раїса Андріївна Науменко // Обдарована дитина. – 2010. – № 4. – С. 57–63.

64. Національна доктрина розвитку освіти [Електронний ресурс] : редакція зі змінами, схваленими Указом Президента України 347/ 2002 від 17 квітня 2002 р. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/347/2002>. – Назва з екрана.

65. Підласий І. П. Практична педагогіка, або Три технології : інтеракт. підруч. для педагогів ринкової системи освіти / Іван Павлович Підласий. – К. : Слово, 2004. – 616 с.

66. Пометун О. І. Уроки для сталого розвитку : навч. посіб. для вчителя з навч. курсу за вибором для уч. 8-го класу загальноосвітніх шкіл / Олена Іванівна Пометун, Людмила Миколаївна Пилипчатіна, Ігор Михайлович Сущенко. – Дніпропетровськ : ЛІРА, 2013. – 100 с.

67. Портницька Н. Ф. Від наслідування до творчості / Наталія Федорівна Портницька // Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень / за ред. В. О. Моляко, О. Л. Музики. – Житомир : Рута, 2006. – С. 54–75.

68. Пустовіт Г. П. Інтерактивні методи навчання і виховання у позашкільному навчальному закладі / Григорій Петрович Пустовіт // Обдарована дитина. – 2010. – № 7. – С. 43–53.

69. Черепковська Н. І. Виявлення та стимуляція розвитку творчого потенціалу дітей. Обдарована дитина. 2006. №1. С. 18-21.

70. Семиченко В. А. Психологія педагогічної діяльності : навч. посіб. для студ. вищ. пед. навч. закл. / Валентина Анатоліївна Семиченко. – К. : Вища шк., 2004. – 336 с.

71. Шкабаріна М. А. Розвиток педагогічної креативності майбутніх учителів початкової школи у процесі вивчення фахових дисциплін: монографія. Рівне : Видавець О. Зень, 2019. 149 с.